

ШЫН

1925 чылда
Удмурт Республикасында
1963 ч.
СЕНТЯБРЬ
7
СҮББОТА
№ 213 (5617).
Өртэ 2 көп.

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-нин Дээди
Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

АҢГЫС АҢДАРЫЛГАЗЫ— КЕЛИР ЧЫЛДЫҢ ДУЖУДУ

Чеди чылдың бешки чылынын дүжүтү дымка белинип, тараа бугурун белектерин үлгерилг чорудары-биле кады, колхозтар болгаш совхозтар амдын чылдың дүжүдүгүне амдыгайлаштыр эгелер бүгү талаалык белектерини— ам хунуңчу чугула айтыры, бедик болгаш туртуштук дүжүтүрн өстүрүрн хандырдып турар арготехниктиг кемчелерде өйшөүшө база өйшөүшө аңгыс чугула болду ойнал, хөргүгө хөй өйшөүшө мөөнээринге дуулап турары бидингилер.

Күүнү эрте, ханы аңдарган аңгыс дүжүтү дымка белинип, тараа бугурун көвүдөлү кураавыраарын бирээзи болуп турарын көдө аңгыс аңгытын аңгыс аңгыларын боттарынын дүжүтүлгөндө көрүп, билип турар. Чижээ, Таңды районда «Революциянык чалбымыж» көдө аңгыс аңгы артелинин тараагылары чазын тарынар тараа култураларынын хөй кеңине күтүр өрте аңдарган аңгыс чөлөрүнө тарып, чыл бүгүлө өйшөүшө дүжүтү ажаап ап, күрүгөне тараа сазар талазы-биле боттарынын хүлээлгелерин чедишкенин күтүсөдү турар. Олар бо чылын база 442.600 пуд өйшөүшө таразын күрүгөне сазар деп шийтирилээр.

Аңгыс—келир чылын дүжүтү. Мычтанга дүжүт ажаап алышынын, мал чечнери белектери-биле хол-башкан күженишкенин аңгылар дүжүтү, дымка хөй аңгыс аңгылар, аңгыс аңдар дугайын утпай турар. Иданык «Шекпээр», «Бардык», «Улуг-Хая» совхозтар комбайннар сыпта тарааларын кеңил каалттары билек-ле тараа шөлүчө волюштары болгаш сараат салыр механизмерин кирип, саванын беддүргөш, чер аңдарында жукайлап тракторлар биле аңгыс аңдар аңгыды эгелер турар.

Каз-Хем районунуң колхозтары эртеген чылын бо үезинге боарга, 768 гектар хөй аңгыс аңдарган. Ук районунуң колхозтарында «Коммунизмге өркү» көдө аңгыс аңгы артелин аңгыс аңдар талазы-биле мурнап турар. Артелин механизаторлары ам беэни. 1000 хире гектар аңгыс аңгы белектер чыкканын.

Мурнакчы аңгы-аңгыларын дүжүтүшө база, аңгыды бидингил ортаңгыстап турар колхозтарда болгаш совхозтарда дүжүт ажаап алышынын чорудары-биле кады

келир чылын дүжүдүгө хөруун белектер аңгыды база чедишкенин чорудар аргалар хан херечилеп турар. Ол аргаларын республиканың бүгү аңгы-аңгылар аңгылар ужурады.

Индиг болза-даа чамдык районнар болгаш дымка хөй аңгыс аңгылар аңгы аңдарынын оожумнадып, ону чорударынын хуусааны сонгарлап турары таарышпа. Ылангыч Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем районнар дымка хөй аңгыс аңгылар ужурады. Бий-Хем районнарын аңгы-аңгылар дымка хөй аңгыс аңгылар ужурады. Тес-Хем, Өвүр районнарын аңгы-аңгылар, «Межегей», «Тилелгез», «Найрал» совхозтар болгаш өскө-дээ чамдык аңгы-аңгылар аңгыс аңдарынын өрөөндөгү аңгыс аңгылар ужурады.

Аңгыс аңдарынын саадап турарынын ужуру чүдөл? Айтык районнарда болгаш аңгы-аңгыларда аңгыс аңгылар аңдар шөлдөр чөк апарганы ол бе? Ол чөлдө индиг өскө, Таңды районун чижээке ап көрөү. Сентябрь 1-ге чедир ында 12.874 гектар шөлдүн таразын бастырып турар, ол үезе чедир чүдөл 2.100 гектар аңгыс аңдарынын. Ол база аңдарга чөгүр 92.600 гектар аңгыс аңгылар 2,2 хуузу болуп турар. Улуг-Хем райондун 9.376 гектар тараа бастырылган. Ам ында чүдөл 2.531 гектар аңгыс аңдарынын. Мычтанга ол район 54.600 гектар аңгыс аңдар ужурады.

Аңгыс аңдарынын чорударына чөгүр чүдөл чөлдө шийтирилээр? Чамдык мурунда ук аңгыды өйшөүшө чорудар дугайын дөжүтү салгыш салышынын аңгы-аңгыларын дымка хөй аңгыс аңгыларын, миданык агрономнара чөк болуп турарында. Чангыс өскө-дээ чугулаарга, тавычаларда тараалар бастырылган, азы дөрт кезер тараалары ажаап алган сонда, ол-ла дөрдөө саванын болуп, оон хосталган шөлдү аңдарынын ортаңгыстап хемчег алдынып турар. Ол чөрдө болза, индиг аңгы-аңгыларын индигин мал аңгыс аңгы немелде чөм болуп хөй саванын чидирер болгаш аңгыс аңдар, өйшөүшө эртнер чорукка чедирер апаар. Колхозтарынын болгаш совхозтарынын чамдык дүжүтүшө аңгы-аңгылар ужурады, холуларга аңгы-аңгы шын таарыштыр дуга-

ында салгыш салбас чорудуң хараазы-биле ийн дакыр чидирит болу-нары чайлаш чөк.

Индиг байдал-биле өштепкн болбас. Тараалын келип, бастырган бүгү аңгыс колхоз болгаш совхоз бүртүгүн эрте хуусада, өйшөүшө аңдарын дүжүтүшө турарын келир чылын дүжүтү дөш демиседдин өргө-ажыктары аңгы-аңгыларын удурутукчуларынды, тускый артелининден, тараажылардан негеп турар. Ол болза келир чылын дүжүдүгүн белектер үезинин, тараа болгаш көдө аңгы-аңгынын өскө-дээ продукциязын бугурун улам ыңай көвүдөлгөнү үезинин болур.

Оон журунда колхозтарынын болгаш совхозтарынын удурутукчулары, тускый артелингерин, партокмар, райкуукомнар болгаш бугурун эргелелеринин аңгыдакчылары көдө аңгы-аңгынын аңгы-аңгыларын бо индиг-гүлү хунерде чазын тарынар тараа култураларынын бүгү шөлүгө чөтчир аңгыс, чер болганга өйшөүшө хуусада база бедик арготехниктиг депнеге аңдарынын тугуун дөш, аңгы-аңгынын салгыш салыр ужурады. Эрткен чылдар ышкаш, аңгыс аңдарынын чер докуп, хан чажыге чедир уадыкчылар чорукту катаптап болбас. Мурнакчы аңгы-аңгыларын үлгери-биле дүжүт ажаап алышынын болгаш тараа белектеринин база өскө-дээ аңдарынын темпизин кошкатып, аңгыс аңдарынын чедишкенин чорудар кылдыр, колхоз болгаш совхоз бугурун күштү-дээ, текни-канын-дээ ыңчаар тургузар, миданык аңгыс аңдар арготехниктиг дүжүтү чөк ийн эөлөгө-биле аңгыларын ортаңгыстап херек. Ол болза херектиг болгаш келир чылын дүжүдүгүн өргө-ажык дөш ыывады күтүсөдү ужурады чугула хемчеглерин бирээзи болур.

Аңгыс аңдары бо хунерде колхоз болгаш совхоз шөлдөрине аңгы-аңгыларын чүдөл аңгыларын бирээзи. Мычтанга аңгыс аңдарынын планын чер болганга өйшөүшө хуусада база бедик шынарлыг ужурады дөш, бүгү күштү салыр өргө-ажык чүдөл. Келир чылын байдал дүжүдүгүн үезинин оон тургу-тунар.

СЭКП обкомунда болгаш Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелинде

„Колхозчу араатарнын болгаш совхозтар аңгы-аңгыларынын бажыңнарынга эң эки чурттап дөш база көдөзүн чурттакчылыг черлеринин чагайжыдылгасы дөш“ социалистик чарыштын 1963 чылдың бирги чартында түнелдеринин дугайында

«Колхозчу араатарнын болгаш совхозтар аңгы-аңгыларынын бажыңнарынга эң чурттап дөш база көдөзүн чурттакчылыг черлеринин чагайжыдылгасы дөш» чарышка 1963 чылдың бирги чартында Току районунуң «Совет Тыва» колхозу эки түнелдерин чеди алганын СЭКП обкомунуң бугурун болгаш Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелиниң доктаалында демделгелер. Бирги чарык чылда чурттап бажыңнарынын болгаш өскө-дээ объективтерин туудуун планы күтүсөтүнгөн. Колхозчуларын бүгү чурттап бажыңнары чагайжыдылганын херем-кажалык, криштал, класовкалар, подпольеги, электржигиттерин. Барык бүгү аңгы-аңгылар бажың чанында өгөрдүгү.

Хөйжү бригадаларын болгаш фермаларын төптөрдөн Чөөн-Хемчик районун «Вольшевик» колхозунуң Дашгы-Тей сүт-баран фермазы өйшөүшө түнелдерин чеди алган. Фермада чунар бажың доктаамал аңгылап турар, бүгү чурттап бажыңнары септетинген болгаш өйшөүшө чагайжыдылганын. Ферма электржигиттерин, механизастынганын, радио, библиотекка болгаш ымыз булуң бар. Сүт саарынын болгаш ону күрүгөне сазарынын планы (62 тоннанын орнуна 80 тоннаны саткан) күтүсөтүнгөн. Суур ногаачтынганды.

Чөөн-Хемчик районунуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң №1 хөйжү бригадалык болгаш республиканын өскө-дээ аңгы-аңгыларын, чурттакчылыг черлерин багай өскө түнелдерин чеди алган. Оң-биле кады республиканын эезон хөй районнарында чурттап бажыңнарынын, ылангыч малчынын бажыңнарынын түдүк чөтпөс чөрун, а ол ышкаш чоңуну културалары-дыралын көдүрер талазы-биле өскө-дээ хемчегер кошкач чорутууну турарын СЭКП обкомун болгаш Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлели демделгелерин. Ферма электржигиттерин, механизастынганын, радио, библиотекка болгаш ымыз булуң бар. Сүт саарынын болгаш ону күрүгөне сазарынын планы (62 тоннанын орнуна 80 тоннаны саткан) күтүсөтүнгөн. Суур ногаачтынганды.

Социалистик чарыштын негелелдерин чажыс-дээ район күтүсөтүнгөн барымдалааш, район талазы-биле бирги черин тывысап деп СЭКП обкомун болгаш Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлели доктааткан.

СЭКП обкомунуң болгаш Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелиниң сүт-баран фермалар болгаш хөйжү бригадалар талазы-биле шилчинер Кызыл тугун Чөөн-Хемчик районунуң «Вольшевик» колхозунуң Дашгы-Тей сүт-баран фермазынга (колхоз даргазы Ш. Д. Куулар, парторганизацция секретары К. Е. Хали-оол, Көдө Совет даргазы С. А. Куулар) тышсырын шийтирилээр.

«Колхозчу араатарнын болгаш совхозтар аңгы-аңгыларынын бажыңнарынга эң эки чурттап дөш база көдөзүн чурттакчылыг черлеринин чагайжыдылгасы дөш» социалистик чарыштын удурутук шийтирилгенин СЭКП парткомнарынга, райкуукомнарда, колхозтар баштаар черлеринге, совхозтар директорларынга СЭКП

обкомун болгаш Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлели доктааткан.

Чөөн-Хемчик районунуң аңгы-аңгыларын дүжүтүшө аңгылап, аңгыдын практиказын күтүсөтүнгөн өрөөн көөрүн, бо чугула херекке көдө интеллигенттерин, партия, совет, комсомол, профсоюз активтерин калба-биле кириштерин, аңгыды калба-биле чорударда хөй-нигитке дөш, хөй-нигитке организацияларын индиги-дөш, хөй-нигитке организацияларын чарыштын чагайжыдылгасы дөш колхозтарга болгаш совхозтарга, хөй-нигитке колхозтарын шефтеринин дүжүтүшө, калба-биле доктаалды айткан.

«Вольшевик» колхозунуң Дашгы-Тей сүт-баран фермазынга (колхоз даргазы Ш. Д. Куулар, парторганизацция секретары К. Е. Хали-оол, Көдө Совет даргазы С. А. Куулар) тышсырын шийтирилээр.

Улуг Октябрының 46 чыл оюнга уткуштур Өөрүнчүг медээлер

„Революциянык чалбымыж“ колхозтук даргазы эш ГУДКОВКА

Партия организациязынын секретары эш КУНАЕВКЕ Кол зоотехник эш ФИЛОНОВАГА

Күрүгө сүт болгаш дүк садарынын чыл планын хуусаа бетинде куу-сеткен майгамчык тилелге-биле холбаштыр «Революциянык чалбымыж» колхозтук саанчыларынга, надарчыларынга, хөйжүларынга, хөй малчынарынга, а оң-биле кады бүгү колхозчуларынга СЭКП обкомун болгаш Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлели изиг байыр чедирит тур. Чыл төңчүзүгө чедир 100 тонна сүтү немей сазар хүлээлгени алган-дыр силер. Мал аңгы-аңгы аңгыдакчылары боттарынын фермаларынын аңгы-аңгы артелинин чедишкенин, мурнакчы колхозтарын болгаш совхозтарын дүжүтүшө негептерип тургаш, мал аңгы-аңгы продукцияларын бугурун көвүдөлгөн чөдө-чөдө чедишкенин чедип ап, ферма болгаш бригада бугурунө куш-ажылдык бугурун күчүлүн беддүргөн хандырдып, анда үндөлөш, центнер тараа, сүт, эт, дүтүм үн-үзүн чингедир дөзүгүнө белектер бугурун СЭКП обкомун болгаш республиканын Министрлер Чөвүлели илергейлетур.

Ышка богу талазы-биле бедик шынарлыг кылдыр белектерини колхозтук малчынарынын база бир сонгарлап болбас сорулгасы болур. Яңы-бүрү чечнерин болдунар арга-биле хөйжү мөөнөзери — малдын дөш кыштагылашынын тургузар болгаш малды тургузу азыраар үедө оң бедик продуктууну алышынга үндөш-сууну тургузар дөш ол.

«Революциянык чалбымыж» колхоз дөшүт ажаап алышынын ортаңгыстап чорудуң күрүгөне 442 муң пудтан эезон зөөс таразын сазар талазы-биле бодунуң алган хүлээлгени алдарлыгы-биле күтүсөдү дөзүгүнө бугурун база илергейлетур.

СЭКП ТЫВА ОБКОМУ ТЫВА АССР-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ

СЭКП ТЫВА ОБКОМУНГА ТЫВА АССР-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНГЕ

Күрүгө 450 тонна сүт садарынын чыл планын хуусаа бетинде, сентябрь 5-те күтүсөтүнгөн «Революциянык чалбымыж» колхозтук колхозчулары илеткеп тур. Чыл төңчүзүгө чедир 100 тонна сүтү немей сазарын хүлээлгени түр бис.

Колхоз дүк сазар талазы-биле чыл планын чөккү хунерде күтүсөдү. Дүжүт ажаап алышынын чедишкенин чорудар болгаш күрүгөне тараа сазар талазы-биле хүлээлгени күтүсөдү дөш бүгү хемчеглерин ап түр бис.

Колхоз даргазы ГУДКОВКА, Парторганизация секретары КУНАЕВ, Кол зоотехник ФИЛОНОВА.

СЭКП-нин Кызыл хооркомунуң бюрозунда

Бугурунүң иштини кураавыраары калбаа-биле аңгылап тургаш, Октябрының социалистик Улуг революциянын 46 чыл оюнга төлөтүп умжарып талазы-биле социалистик чарышты калбарынын инициатору болган, Кызылдың эт комбинатынын коллективинин эгелечи саналын СЭКП-нин Кызыл хооркомунуң бюрозун дөштөз.

Эт комбинатынын коллективинин кыйгырын боттарынын коллективтеринин калбаа хуралдарына чугаалажып, Октябрының социалистик Улуг революциянын 46 чыл оюнга бугурунчү төлөтүп умжарып тургаш, чеди чылдың бешки чылынын оналдаларын хуусаа бетинде күтүсөдү талазы-биле чаа, бедиткен хүлээлгелерин алырын организацияларын партия хооркомунуң бюрозун хөй-аңгы улетпур, тугу ортаңгылашынын, партия, профсоюз организацияларынын удурутукчуларынга дөшкан.

Тыва АССР-нин болгаш Кызыл хоорайнын бүгү аңгы чоннарынга Кызылдың эт комбинатынын аңгы-аңгыларынын болгаш албан-хаакчыларынын кыйгыры

Чеди чылдың бешки чылын чедишкенин доозарыга төдөтүп чедишкенин кирип, Улуг Октябрының 46 чыл оюн коммунизм тургузушкунуң чаа чедишкенин уткуштур деп күжөшпаш, эт комбинатынын аңгы-аңгыларынын индигин аңгы-аңгыларын болгаш албан-хаакчылары бистер октябрь мурунчу социалистик чарыштын калбарынынче болгаш 1963 чылдың программазын хуусаа бетинде күтүсөдү индиге Кызыл хоорайнын болгаш Тыва АССР-нин бүгү аңгы чоннарын кыйгырып тур бис.

Бистин коллектив бугурунчү аргаларын болгаш кураавыраарын өрөөн, санап көргөш, тайбынчы октябрь мурунчу эөлөчөгө турар деп шийтирилээр, бодунга дараазында бедиткен хүлээлгелерин алган:

Индиг продукция удурутукчун оңайлар планын 104 хуу күтүсөдү.

Ноябрының 7-ге чедир пландын ажыр 100 тонна эт болгаш эт-продуктулары, 35 тонна колбаса болгаш өскө кадырган кылыгыларын бугурун унурады.

Индиг продукция бугурун унурадынын чыл планын 104 хуу күтүсөдү. Пландан ажыр эт болгаш эт-продуктулары 299 тоннамын, колбаса болгаш өскө ытпаш кадырган кылыгыларын 40 тоннамын унурады.

Күш-ажылдын бугурунчүлүгүн

Улуг Октябрының 46 чыл оюнга алаар болдурган чарыш калбарып турар, Уралдын болгаш Сибириниң металлургия, Донбастың болгаш Кузбастың шахтерлары, машина турдугулары, пос-таавычылар, аш-чөм улетпүрүнүң аңгыдакчылары, яныз-бүрү аңгы-мержежилди хижилери бугурунчү оналдаларын күтүлө долдур өскө, ханын база аңгы күтүсөдү турар. Оларынчү араларында Гайсский даг байдалы аралдарында Гайсский даг байдалы аралдарында комбинатын (Орск-область) дагыжылар бар. Олар пландан ажыр 15 шешел өскө-хөла руданы казып тыккан.

«Соколовстрой» трестин бугурунчүлөтүшө коллективтери төс айларын программазын хуусаа бетинде күтүсөткен. Боттарынын аргаларын санап көргөш, олар бо чылын пландан ажыр 400 муң рублунуң тууду материалдарын бөзөрн хүлээлгени.

«Ленин» трест (Ленинград область) планын ийн недела мурун күтүсөдү турар. Чыл эезондан бээр ол трест чүртүгүн уду аңгы-аңгы-ынага оналдалан ажыр 181 муң кубометр тууду аңгы берген.

Устүт-Волга экономикалык районунуң фабрикаларында октябрь мурунчу чарышка калбарып турар. Чыл эезондан бээр пландан ажыр 20 миллион метр аңгы пос-Улуг Октябрының 46 чыл оюнга пос-таавычыларын белектери баштайгы үдүл ол. Күш-ажылчы эөлөгөрүгүчүлөп турар. Экономикалык районунуң пос-таавычылары ийн айлык дүргүзүндө пландан ажыр 3 миллион метр чыгам постери база бөзөр деп турар.

«Бараш» деп улуг траулер Сахалинниң балыктар флотунун флагманын отты алдарлыгы-биле балыкчыл турар. Ол траулер чыл планын хуусаа бетинде күтүсөткен. Ол суднолук аңгылар экижазы өскө айларын дүргүзүндө 54 муң центнер яныз-бүрү балыктарын тууду база аңгылап кылган. Сахалин бас-

Киров атыг заводунуң коллектив бедиткен хүлээлгелерин бодунга алган. Индиг продукцияны бугурунчү талазы-биле чыл планын дөштү хуу ажыр күтүсөдү болгаш чуртка пландан ажыр чүс-чүс тонна каучукту, хлорбензолду болгаш өскө-дээ продукцияларын бөзөрн ол шийтирилээр.

Ереваннин, Лениннаканын, Кировнаканын дымка хөй бугурунчүлөтүшө коллективтери чыл планынын дөшөкө 20-де күтүсөдү хөйжүгөн.

Черинговтун шекпен-камволь комбинатынын турдугулары, Новосибирский поезд баштаар заводунуң аңгы-аңгылары, Ангаранын керемини кылдыр заводунуң коллектив болгаш өскө-дээ хөй-хөй коллективтер октябрь мурунчу чарышын күш-ажылчы чаа-чаа чедишкенинчү дугайын дымкалып турар.

Индигини маалымга шыктыг чөм белектер бригадалык база багай өскө ажаап турар. Олар бо хунерде 302 гектар кукурузаны ажааган, оон 6040 центнер нотаан массаны сиктаалан. Ол бригадалык комбайнер Ооржак Стай-оол, кукуруза өсүртүчү (чөдөчү) Кара-Сал Сүте ышкаш мурнакчылар хөй.

Колхоз баштаар чөдө багай партия организациязы маалым улам-на хөй, өйшөүшө чөдөр чечнери бедиткен алдырны догдарай хемчеглерин организациястап турар. Бо хунерде 370 центнер саванын бөдүп сартаалып, шөлөчүлөр 34 центнер бугу-бүрү белектерин. Аңгы-аңгы бугу черлерде улам калбарып турар.

„Октябрь 30 чылы“ колхозтан

ЧАДАНА. (Телефон-биле). Чаа дүжүтүшө таразын чидирит чөккө ажаап алышында бедиткен Чөөн-Хемчик районунуң «Октябрь 30 чылы» колхоз багай өскө — организациязында, Баштайгы хунерде кестинген 400 гектар кызыл-тастан 794 центнер, а 500 гектар чинге-тараалдан 1190 центнер дүжүтү ажаап алган. Арыгдан, кураткан таразын колхоз күрүгөне кирип эгелер берген.

Көдөз аңгы-аңгы аңгыларын хун демделгелери

«Тилелгез» совхозтук комбайнери Василий Иванович Овчаров «СК-3» деп комбайн-биле 9 хунде 230 гектар шөлдүн тараалын ажаап алган болгаш норманын 250 аңгы хуу күтүсөткен. Чедишкенин аргаттып, когучкалар белектерин, бүгү хун дүргүзүндө бедиткен дүргөдөгү аңгы-аңгылар болгаш чорук шийтирилген турар. Аңгы-аңгы шынарлыг өскө бодурушунан, норманын 150-ден 200 хуу чедир күтүсөдү турар комбайнерлер Михаил Акан-оол, Александр Торжун, Николай Эмков олар Овчаровтан шоолук калышпай турар.

Улуг күженишкени-биле ажаап турар кайгамчык механизаторлар Чөөн-Хемчик районунуң аңгы-аңгылар дөшөз өскө. Чижээ, «Вольшевик» колхозта комбайнер Монгуш Талдара хун бүгүлө 10 гектары кестирер норманын 13—14 гектар чедир турар. Бир өскө районунуң бүгү механизаторлары Монгуш Талдара ышкаш аңгылар болза, колхозтар болгаш совхозтар тараа кезилдезин талазы-биле эезон өйшөүшө үндөлгөдөгү болган турар ийик. Ында сентябрь 5-ке чедир тараа култураларын күтүлө 19,9 хуу ажаап алдынганын, эрткен беш хонукта немелде өздөдө 432 гектар азы 1,2 хуу болган.

Сөөлү беш хонуктуң дүргүзүндө Бий-Хемчик аңгы-аңгылар дүжүт ажаап алышынын чамдык темпизерип чорудуп турар. Олар 1000 гектар шөлдүн тараалын кестирген азы хун бүгүлө ортуна-биле бир аңгы-аңгы 50 га оналжып турар. «Өн» совхоз 20 комбайн-биле күтүлө 270 гектар шөлдүн тараалын кестирген, ол болза хүнде бир комбайн 2 гектар оналжып турары ол-дур.

Тараа дужаарынын, темпизери ожуу бөзүп турар. Сентябрь 5-те республиканың колхозтарында болгаш совхозтарында тараа түзөп алыр черлерге 1.020 тонна тараа кирген. Планд 10,4 хуу күтүсөтүнгөн. Күрүнө шыжамырынга индиги-биле 700 муң пуд тараа урдунган.

Сентябрь 5-те таңдычылар күрүнө 435 тонна тараа дужааган. Ында кукуруза ажаап «Көк-Тей» совхозуна оожумнадып болбас.

Тараа дужаарынын, темпизери ожуу бөзүп турар. Сентябрь 5-те республиканың колхозтарында болгаш совхозтарында тараа түзөп алыр черлерге 1.020 тонна тараа кирген. Планд 10,4 хуу күтүсөтүнгөн. Күрүнө шыжамырынга индиги-биле 700 муң пуд тараа урдунган.

Сентябрь 5-те таңдычылар күрүнө 435 тонна тараа дужааган. Ында кукуруза ажаап «Көк-Тей» совхозуна оожумнадып болбас.

Таңды районда «Коммунизминин херели» көдөз аңгы-аңгы артелинин кежисунерин күрүгөне тараа дужаарынын темпизин хун келген түдүм-на өстүрүп турар. Оңар-Хөвүдө шадда кызыл-тасты арылап, тараа чүдүргөн маши-

наларын белектер черинче чорудуп турар. ЧУРУКТА: «Коммунизминин херели» колхозтук шаңдында машиналарга кызыл-тасты чүдүрүп турары. Фото В. ЛУТКОВТУУ.

МИЛЛИОН-МИЛЛИОН КИЖИЛЕРНИН ЛЕНИНЧИ УНИВЕРСИТЕДИ

ПОЛИТИКТИГ ЧЫРЫДЫШКЫННЫН СИСТЕМАЗЫНДА ЧАА ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНЫ БУДУУЗУНДЕ

ужураг айтырылганы толдогалаар хуздугелиг.

Пропандисттер-бие аягыга улуу кичээгэйи өөредилгенин идеялиг, илангы семинар девирлеринге, нарын теоретиктиг айтырылганы ханымы-биле өөренирине салып, бүдүргөни, колхозтун, совхозтун ажил-чорудулганын экономиктиг анализин кылырыга көргөлдөр эреж-жөк чүгүлө матераалдар-биле олар-ны дерин ужураг. Эң чүгүлө агар ажил-херектер талазы-биле пропандисттерин болгаш лекторларын доктаамал информастат турарын практиказын деткесе чөгүр. Марк-сичи-ленинчи теориянын тус-тус составтыг кезектерин болгаш айты-рылганын аягыча чоңар ханы өө-ренири-биле холбоштур, пропанд-исттерин специализациян ботта-дыраа чөгүр.

Хей-хэй пропандисттер, илангы оуус ажил-агынын тускай эртем-нигери пропандист аягыдын ме-тодиказын кошпак шикээдин алган болуп турар. Ону барымдаалаш пропандист мергежилдин кирип өө-ренир болгаш боду өөренир школа-ларын тургузарын, аякы кичээлери, дуржулгалыг пропандисттерин анык пропандисттерин шефтери практиказын смелест болур. Ме-тодиктиг конференцияларын чүгө-лө коорайларга авес, харын суурларга, колхоз-совхоз бүдүргө эрежел-дериин парткомарынын чаныга ула-да-дараа чоруун турар керек. Ки-но-чурктарын, диапозиттерин болгаш көргүзгөндүн өске-даа херек-седерин политиктиг чырыдышкы-ныга эки аягыларын эрежжөк чүг-үлө.

Пропандисттер шыгыга дуула-маны эртемдерин, дээди өөредил-ге черлерин башкылары көргүз-өтүлүгелиг. Партижы пропандис-тин эртемниг методиказын тургуза-рын, тус-тус черлерин байланып барымдаалаш турган, аягы-агы эр-темниг өөрениринин методиказын анык айтырылганын талазы-биле смелестери аякыда кылырын ишт-тилел эртемдеринин кафедралары болгаш институттары кылар болгаш тодаргай-социалистич шикчилерди-ни чоруудар, дымакчыларын смелестери, оларын негеделин, өөредил-генин кайы-бур хевиринин уре-тун-денин өөренип өөр ужураг.

Чаа өөредилге чылым эгездерине чедикширин белеткери хамкыт-ты мурунда ол херекти партия ко-митеттеринин талындан удуруунда даамааржар. Аякыча чоңарын идеялиг кичизилдигинге партия эге-ге организацыйаларын ролун бүтү-үчкө беле берир керек. Политик-тиг өөредилгенин организацыйаларын бүтү үргөзгөн пропандисттерге чүгү каап турар черлер шын өвөс кылып турары ол-дур. Партия ко-митет тургузуун, эге организацыйа бү-рүзүгүн хуздугелин — политиктиг чырыдышкынын херсон доктаамал чоруудар, кичээлери, лекцияларын, политиктиг беседаларын утка-шырарине ханылап кирери болур.

Политиктиг чырыдышкыннын системазын чаа өөредилге чылымга белеткелдиг айтырылганын партия анык хурадарында, партия ко-митеттеринин чугалажык көргөп, СЭП ТК-нын июнь Пленумунун негеделинге дүштүр политиктиг өө-редилгениг бүт-ле хевирлеринин чедикширин аякыда ханды-рлар турар тодаргай хемчеглерин тө-левилээр кичизил болур.

Бөлүмгөр-биле кызыгаралтынар чорукту чок кылар, политиктиг чы-рыдышкына кара акыттар чорук-ту фактылар-биле шиктирилж-демесиж, совет кичилеринин идея-лиг кичизилдигинин сорулгаларын чедикширин шиктирилээр дээп партижы аякыдагы бүрүзүгүн, коммунист бүрүзүгүн харыс-сал-дын белилдер керек.

Политиктиг чырыдышкын болза партижыны идеология аягынын шиктирилж звеносу, аякыча чоң-арнын калбак массаларынын эртем-ниг мировоззрениеинин болгаш ком-мунист моральнын хевирлеттени-ринин өң чүгүлө чөпөс болуп тур-ган болгаш мында болуп артын-даа турар.

Эгелээр деп турар өөредилге чы-лында партия организацыйалары по-литиктиг чырыдышкыннын белик идеялиг денелин хандылар, пропандисттер шырынын болгаш даш-тын белилдер, коммунист тургу-зушунга ол ролун угалтынар дээп хун бур болгаш бажыг тур-руштүг демесиж хуздугелиг.

(«ПРАВДА» СОЛУНДАН).

Политиктиг чырыдышкыннын системазында чаа өөредилге чылы-га белеткелди бүдүргөлеринин бол-гаш туудаларын, колхозтарын, совхозтарын болгаш албан черлери-нин партия организацыйаларына чо-руудуп турар. Эгелээр деп турар өө-редилге чылын олзагай чүгүлө чү-дел дээр болза, марксист-ленинчи теориянын пропандисттеринге, аякы-чы чоңарнын политиктиг өө-редилгенин улам ияк экижидерин-ге улуу кичээгэйин салган СЭП ТК-нын июнь Пленумунун белин не-геделерин күөсүдери дээп кыг-гырыгыңа адал-биле өөредилге чы-лын эртеринде болуп турар. Ол айтырылганын ТК-нын Пленумунга чугалажык көргөн бүтү өөредилге чы-лууду коммунист мировоззрениеинин хевирлеттениринин дугайында пар-тияжы сагыш салышыкын ишт-ликкен турган. Партижы пропанд-исттеринин принциптерин улам хуздугелин, амыдрал-биле, ком-мунист тургузушунун сорулга-ларын боттадырылганын талазы-биле практиктиг ажил-чорудула-биле ол харылазын күштөдөрүнүн талазы-биле партия организацыйаларын аякынын чугулазын Пленум олза-лап демделген.

Политиктиг чырыдышкыннын кезе-де-ле коммунист тургузушунун кол узавышыкы-биле сырып хол-бошпак. Пропандисттеринин сору-галы — амыдралды доктаамал ме-дереп бидери, партияжы шиктир-леринин чүгүлдөүгү негеделинчилер болду, чүртүгү иштиде болгаш де-легейди өң чүгүлө болушунун ханымы-биле меделер билери, калбак удуус масаларга дуулаалары, совет кичилерин чөгөдөкчү күжениши-канын аякы-агы болгаш култура тургузушунуну планларын чедик-ширин боттадырылгыча, СЭП-нин Программанын күөсүдери чеге-ула-дылары болур.

Политиктиг чырыдышкыннын кол узана-шыры болза, марксист-ленинчи теориянын, СЭП-нин ХХII съездинин, СЭП ТК-нын ноябрь болгаш июнь Пленумарынын иди-п унгеренин эң чүгүлө теоретиктиг ай-тырылганы болгаш практиктиг со-рулгаларын, аягы үени өң иякелген айтырылганын, буржуа идеология-биле, делегенин коммунист болгаш аякынын шикшиштинде ревизио-низмнин, догматизм болгаш секан-теостонун иязы-бүрү илерозшик-ханы-биле демиселдиг айтырылганын хемчеглери өөренип болур.

Политиктиг чырыдышкыннын ам тургуштуун келген системазы бо-луп колдуула-ла шиктирилген дээр-де амыдрал көргүсөк. Политик-тиг өөредилгенин хевирлерин улам иякы болзаарапайгыларын, кичилерин назы-барын, напона-лын болгаш өске-даа олзагай чүгүлө-дөр барымдаалап турган, партия чы-рыдышкынын каванын калбар-тырынын, пропандисттерин масала-ры хевирлерин сайбардырынын хем-чеглери аларын эрежжөк чүгүлө.

Чаа өөредилге чылымга белеткел-ди үениде политиктиг өөредилге-нин хевирлерин коммунисттерин болгаш партия кечигүү эвестери-нин иштин аягыга эки-тура барым-даларынын принципин шыгыга сагыры хандылары чүгүлө. Марк-сичи-ленинчаны өөренер чорук кичизил улаан-болза өөредилге болгаш ол практиктиг ажил-чорудула-зынга чүрү берип турары дээрин аякыча чоңарга мергежилдиг та-былдырлар, дымакчы бүтүр өө-редилгенин хевирин меделерде иш-тин аларын хандылар, марксист-ленин-чи теориянын ханымы-биле шикээдин аякыча чоңарга коммунисттер-ге болгаш партия кечигүү эвестер-ге хөгүдөр керек. Политиктиг чы-рыдышкыннын четкелерин чеге-лээрде, чамдык партия организа-цияларына мурунда тургулаанын иш-каш, даап болп каан схемаларын, дымакчыларын «хаара турарын» хузуун сүрөр чоруктан чылааа чо-руур. Кичи бүрүзүгүн сорулгалын болгаш кууденин, кичилерин по-литиктиг болгаш ишти белик белетке-лиг барымдаалаар керек. — чүгүлө мы-ндү үенидеги политиктиг чыры-дышкыннын сүзүгү амыдралчыл системанын түргүзүп, политиктиг өө-редилгени организацыйаларына чагы-рар-дуулар болгаш өзү барымдаалаар чоруктан чылап болур.

Экономиктиг билигдерин пропанд-исттерин чыгындан дуружула-зын барымдаалары дыка чүгүлө. Партиянын, советтин болгаш аякы-агынын удуруугу аякыдагыларын-га бирги өөлчөгө экономиктиг кон-ференциянын, иязы-бүрү семинарлар-ны болгаш школараны аякылаа чөгүр; тускай экономиктиг белет-келди чок ортук звенонун өдүр-түкчүлүгүндө мастерлерин кура-ры болгаш школараны, экономиктиг школар, тодаргай экономика тала-зы-биле бөлүмгөр болгаш теоретик-тиг семинарлар дыка тааржыр. Бөлү-мгөр-биле черелестир, аякыча чоң-арнын калбак массаларынын экономиктиг өөредилгенин мурна-кчы дурдулгангы школараны, улус аякы-агынын тускай эртемниглерин беседаларындан цикль, негед-елинчил лекторийлерин шыккап ия-ды хевирлер уууг ужу-дулаалыг болуп турар. Экономиктиг өөредил-генин иязы-бүрү хевирлеринге чамдык ишти темаларын болгаш матера-лды хары уга өөренер турарын чедип алары күендиг. Ол чорук бол-за тус-тус айтырылган талазы-биле ишти завотун теоретиктиг кон-ференцияларын, иязы-бүрү реидерин болгаш көрдөдөдөр чедикширин чорударын, бүдүргөни өң кел-ген айтырылганын чугалажык кө-рүнгө болгаш шиктирлөөрине бүтү аякыдагыларын кичээгэйин ха-ра турарын аргазын берип турар.

Бир-ле дуулар өөренип турар аякычынарга болгаш колхозчулар-га политиктиг билигдерин үндө-шкенин база тодаргай экономика өө-ренир политиктиг школаранын тур-гууса чөгүр.

Политиктиг чырыдышкыннын бо-дуун утказын талазы-биле чагыс-аай, бир демей болур чорукка та-зырмас, оңу чүгө бөлүмгөр болгаш семинарлар деп болбас. Аякыча чоң-арнын идеялиг кичизилдигине улусчу университеттерин, негед-елинчил лекторийлерин, айтырыл-лар болгаш харылар кичээлери, чугалажышкынын болгаш калбак улус массаларын сорулгалын болгаш негеделин бүрү-биле барымдааларынын аргазын берип турар. Марк-сичи-ленинчи теориянын тус-тус составтыг кезектерин болгаш айты-рылганын аякыча чоңар ханы өө-ренири-биле холбоштур, пропанд-исттерин специализациян ботта-дыраа чөгүр.

Хей-хэй пропандисттер, илангы оуус ажил-агынын тускай эртем-нигери пропандист аягыдын ме-тодиказын кошпак шикээдин алган болуп турар. Ону барымдаалаш пропандист мергежилдин кирип өө-ренир болгаш боду өөренир школа-ларын тургузарын, аякы кичээлери, дуржулгалыг пропандисттерин анык пропандисттерин шефтери практиказын смелест болур.

Комунизм тургузушунун мор-альдыг дүрүненир аякыча чоңар-нын калбак массаларына танышты-рыны-биле политиктиг чырыдыш-кыннын бөдүрүгү аргаларын чаа өөредилге чылымга хей-биле аякы-лаа чөгүр. Илангы аныктарга ол айтырылганын талазы-биле бөлү-мгөрүн болгаш теоретиктиг семи-нарларын тургузарын аякычтыг. Оң-биле черелестир кичээлдерге кезе-де-ле коммунист моральды, аякы-чагы, чаа кичизил кичизилеринин айтырылгыча кичээгэйин сал-гаш турар кылар, философияны, партия төөгүзүн, политиктиг би-лигдерин үндөшкенин талазы-биле бөлүмгөрүн болгаш семинар-ларын аякыча чоңар организа-циянын смелест болур.

Политиктиг чырыдышкыннын утка-зын улам ияк экижидеринин, амыдрал-биле, коммунист тургу-зушунун тодаргай сорулгаларын шиктирилээр-биле оң харылазын бажыгаралтынар партия организацыйаларын кичээгэй-инин төөгүнө турар ужураг. Бөлү-мгөргө болгаш семинарларга өө-ренип кол-кол айтырылганын эртен-чи чылдарга шыккап, баа-лаа чөгүр өөредилге програмалары тодаргай-лаар. Иякылаа-ла кичээл бүтүр-гүн шыны чүгө өң-биле кызы-гаралтынын шыккап, оң утка-шырары амыдралды идип үндүрүп турар айтырылганы-биле доктаамал байланыш турар ужураг.

Политиктиг өөредилгенин, оң үр-түндөгү кол негедели болза, өөренип турган кичи теоретиктиг билигдин ханы идеялиг бүтүр бол-дурп шыдаар аргалык болуру, ол бузулгө үндөшкөндүн белик по-литиктиг меделер болгаш куч-аакы-чы идеялиг чорук, хей-ниги по-литиктиг ажил-чорудула киржил-ге, белик моральды шынарларын илерозшикни болур. Бүдүргөни аякы-чорудулганы, коллектик бол-гаш чурттакчы чоңун ортузунга кичизилде аякы экижидерин-биле холбошпак практиктиг оңалга-ларын дымакчыларга бээр болза чөгүр. Өөредилгенин хевирлерин даамаарштыр, иякыч оңалгаларын анализтээр, бүдүргөни кура-лырыларын өөренип көөрү, четес-терин уууткаарына дуулаалары, бү-дүргөни, колхозтун, совхозтун аякы-агынын чорудулганын чедик-шестери чапайлар талазы-биле смелестери болгаш саналарын аякыдап кылырын, иязы-бүрү айтырылганын талазы-биле беседалар болгаш лекция-лар кылыры, күш-аакылыг сатыла-чурмуң үрөзлөр-биле кичизилде аякы чорудары, шажыга удуу пропандист киржири, парлалга парлал үндүрер-биле, пропандист аякы-агынын чорудулганын комму-нист тургузушунун теориязын бөлүм болгаш практиказын өң негеделиг айтырылганын талазы-биле рефераттары аякыдап кылы-ры болгаш ол шыкка өске-даа чүг-үлө бооп болур.

Дымакчыларын болгаш пропанд-исттерин куудерин барымдаала-ш, бок чылым бөлүмгөрүн болгаш семинарларын өөредилге про-грамманын чикек кылар практик-тиг кичээлдерин киргери. Политик-тиг чырыдышкыннын бажынарнын аякыдагыларын, методиктиг чеге-лөөдөр, пропандисттер боттары пар-тия комитеттеринин дуулаамчызы-биле болгаш удурутуу-биле, үк черин байлаан, дымакчыларын составтын болгаш белеткелге барым-даалап турган, ол кичээлдерге оңал-галарын тодаргайлаар ужураг.

Политиктиг өөредилгенин шыныры болгаш даштын бирги өөлчөгө про-пандисттер калдарын даамааржыр. Партижы чырыдышкыннын бүт-лө звеноларына пропандисттерин мергежилди иштин аягы болгаш бөлүмгөрүн бүрүзүгүн, кудуку партия организа-циянын бирги черинин хуздугелин. Олар болза пропандисттерин уууг болгаш харыссалгы аякы-лаа доктаамал дуулаалар, амыл-ралдын, коммунист тургузушунун практиказынын идип үндүрүп турар болгаш кичээлдерин утка-шырарына чарылбас кирген турар

«Тимлеге» совхоз силос кылары-биле чаагай кукурузаны өстүргөн. Мал чыны болуп ол үнелик культураны ажаап алыр болгаш силос кылдыр салыр амыл ын-да хайнышыкын чоруп турар.

ЧУРУКТА: «Тимлеге» совхозтун төп сүт-бараан фермазында кукурузаны чер кырында силостат турары. Фото В. ЛУТКОУУ.

Мал чемнери бар болур

Чөө-Хемчик районда «Искра» колхозтун суурдундун ирак өөсте ийи уууг сарат көстүп турган. Ага чедө беривиске, шарпы каан өр-бак сизден тургустун сараттар болду. Борбак бүрүгүндө 25 килограмм сизен.

— Мында 600 тонна сизен бар. Бо болза колхоз баштар черинин кураавыры-дыр. Сизен даланы белеткөш, өң-биле чаш мал чемнерге береткен — деп колхоз даргазы Монгуш Допур-оолович Доптугу чугалаан.

Болхоз эртен чылым бөдүүн болгаш шыктыг чемнери эвезтип белеткен. Механизаторлар, сүт-бараан фермаларын база хойжу бригадаларын аякыдагыларын тараа шолдоринде артык бүтү саванын, ол шыкка сарат тавактарын март айга чедир бүртү-биле сөөртүп апкан турган. Бүгү мал — инектер-даа, хойлар-даа база хаваннар-даа аажок артык кыштаан. Ол чорук малдын продуктулууга багай салдырылган болган. Ичтанган элт, сүт садарынын чарык чыл планы күтсөдөрүнөй болган.

Бо чылдың чайы таарымча чок болгаш билидир. Ичтанган ол чорук өт-тигенин үнүгүнө багай салдыры чедир. Мурунку чылдарда трактор-биле сизен кестирип турган шыналарга июнь 10-тен чедир кезип алар хире өт-тиг берик-де чок турган. Оң солгаар чатган чашкынар соонда Чадаана хемниг шыназына эки сизен үгөн. Баштаар черин июнь 13-те болган хура-ларда баштай шын арзында үгөн сизени хол кадырлары-биле кестирер деп шиктирилген.

Эрес-оол Кулак болгаш Ондар Төгүс баштаан, хол кадырлары-биле аякылар ийи бригада июнь 15-те сизен шөлүчү үгөн. Эгезинде хол кадырларды 30 кичи аякыдап турган болза июнь 20-ге чедир олар-кыча кириптер бис — деп, мурнакчы ногаачы Монгуш Чечек чугалады.

Ногаачыларда эштер Каанцева, Бароуаза, Чудум, Кертик олар ошонкаш аякынын удуу-нормазын доктаамал аякы күөсүдүн, звенонга дуулаалык турган өөренчилерге (Эрбек еес чыл школын) ногаа өөстөрүнүн аргазын куудели-биле табылдырлап, оларын өөренип кел-дирбай турарына чүгүлө, оңу хандыбай турары канча-даа таарыш-са. Ол шыкка ногаа өчүгөтүна аякыды хайгарлап көрү турар дү-мөк танымы чогулда, ниинин ол байлаа чамдык кичилерин хууза аякылаанын кирип турар. Эрбек салбырын эргелекчи эш Эрханов оңу база-ла хайгарлап көрө чөгүр.

Т. КЕРТЕН.

дуртундан белик болду. Иида куку-руза ажаар дөрт комбайн аякыдап турган. Комбайнар-биле кады шик-чеп турар автоматшалар хаваржактарын үрметкей хаваржактан куку-руза масасы долдур овалаттынын турду. Ногаан массаны комбайнар-дан сөөртүүгө ол автомашина арай борда четтирип турган.

Трактористер Бавуу, Дөрүт-оол, Хойлак-оол, Дойна, силос ажаар комбайнларын башкарычылары Саг, Менди-Бар, Хевес-оол олар кукуруза ажаап алышыгына ийи эөлчөг-биле мотар-шылгач чок аякы-лап турар.

Бир мүн тонна кукуруза маса-зын оваллап, тырып баштаргап, кы-рын дугап дооскан. Ол-ла хире хем-чээлдин бир ованы база доозар чы-тап турар. Гектар бүрүзүндө чотум каш центнер ногаан масса алдынын турары деп, үчтектик айтыры-ыс.

— Хем ол чарында үчтөштөүг гектар бүрүзүндө ортума-биле 180 центнер алдынан. Бо үчтөштөүг бир гектарынын 250 центнер чедө бээр боор.

— Эки, үчтөштөүг кукуруза ам-даа кестинген. Гектар бүрү-зүндө 300—400 центнери кезип болур хире 600 гектар кукуруза ам-даа сылта болтай — деп, колхоз дар-газы үчтектик чугалаанын немей кады.

Ииңгү үчтөштөүг бис база көргөн бис. Оларын чамактары черле хей ногаан массаны бээр деп идеяли болур.

Болхоз бо чылым мынстыг бола малдын баш бүрүгүнө овалаштыр 20 тонна силосту белеткери тө-левилген. «Искра» колхоз ниинтинг маалыга бажыг чөм-сүзүн тургу-зар дээп уууг күженишкенин үлдү-рүп турар. Ол черле чөп.

В. МОНГУШ.

НОГААЖЫЛАР ЗВЕНОЗУ

Бий-Хем районун «Ызыл тараачы» колхозунун Эрбекте ногаачылар звенонун аякы-биле таныжар даш чоруктун. Звено ийи талазындан далга хаванналар арыжы-гаш ууунда, таарымчалыг чедө тургустунган.

— Чоңу ногаа аймак-биле ханды-рлар сорулганы күөсүдү дээп, ногаачылар бо чылым беликтин ху-здөгөни алган, оңу херек кырынд күөсүдү даш кызымак аякыдап турар уууг чүвө. Оларын аякы-лаар-биле таныжып болур силер — деп, салбырын агроному Альберт Бүкрер суурга смелест чүвө.

Звенонун үчтөштөгү чедип кел-дирыске, бөлүк колхозчулар отур-еп ажаадынын кидин түлүк чору-дуп турар. Овалаш төп каан бол-гаш сылта ажааттынмаан отурептер-ин көргө, дүжү маргылаажок чаа-гай болганы идиен, агрономул ма-ктал чугалааны-даа шын болду.

— Ногаачылар ажаадыныгө кол кичээгэйи салып, бок үнүгүн доктаамал аштап, үргүлүг сугарып келген бис. Оң түнелинде 1 га по-мидор, 10 га отуреп, 4 га капуста-нын үнүгү эки болган. Амы уде ажаап турарын оңу өнүктүп бир гектарында-ла 30 центнер дүжүтү ажаап алдымыс. Капустаны болгаш помидорун башкынап ажаап өгөлөп, ам удаас массаныг ажаап алышы-

Звенонга кыдынтан аякылар-биле чергелештир четесерин меделгө-рү чүгүлө. Ажаап алдынан отуреп-тер машина чоңуну уламында алган каш хунер иштиде аякы дээр ажаанды чыдып, саргарып, бол-дун шынарын чидирип турары то-мудангы. Машина чедешөөн колхоз баштаар черинге (даргазы эш Астафьев) билидирип турар-ла, оңу хандыбай турары канча-даа таарыш-са. Ол шыкка ногаа өчүгөтүна аякыды хайгарлап көрү турар дү-мөк танымы чогулда, ниинин ол байлаа чамдык кичилерин хууза аякылаанын кирип турар. Эрбек салбырын эргелекчи эш Эрханов оңу база-ла хайгарлап көрө чөгүр.

Т. КЕРТЕН.

Шефчилерниң дуулааны

АКСЫ-БАРДЫК. Барымы-Хемчик районун «Бардык» совхозунун АКСЫ-Бардык салбырын малчынын мал чемнери белеткери ургудуучу турар.

Чоокта чаа «Бөдө туудугу» Кызыл-Мажалык үчтөштөүгүң үк салбыра туудугу кылып турар туудугулар мал чемини белеткелге дуу-лаар шеф аякынын боттарынын дыш-таныр хунүнде чоруткан.

Олар эртеннин чеди шактан кел-дешкенин 6 шакка чедир аякылаш, 3,15 гектар черин сизени хол кадырлары-биле кезип берген.

Салбыр бригадир эш Агнак ту-дугуларын дуулааныга өөрүп четтиргенин илереткен. Туудугулар шак иякы шеф аякынын мөөн сол-гаар-даа чорударын хуздөгөн.

М. БАДЫРАА.

Кышка белеткелдер

ТЭЭДИ. (Телефон-биле). Бистич республикага куска долпатар кайы-даа черлерин мурун дүжөр черлерин бирөөз «Тээди» совхозтун девескери болур. Ам бо хунерде беин чогуунда тайгаларын, дагаларын баштарында ак харларын барааны көстүп кел-гилген, артен-кеккө сырны хаттар хадый бергилээр аларган. Ич-чаарга, кышка белеткел амы уде мында кандыг байладыг болуу турары — деп, айтырыны бистич корреспондентинис ол совхоз-тун директор эш Чыдыкка телефон дамыштыр салган.

— Кышка белеткел талазы-биле айтырыны чоокта чаа бистич малчынармыстын хуралига чугалаалык көргөн. Бо чылдын өө-ө чындардан мындагы болуп турарын барымдаалаш, совхозтун малчынары малдын продуктулуугу чорутууга кышкы уде шиктиг чүдүлдерин таварыштырбас талазы-биле чаа хемчеглери база ап турар. Чыкча, чалчыс кодаңа шөөр малды хей саныг кылдыр тургузары аякы чок деп санааш, хойжу кодаңарыны биче кадаттарга уээр аякычтыг деп көргөн бис. Ол арга хойжуларга кышкы уде малды чедимчелти ажаап, кадарынын таарымчалыг болуру чуга-ажок. Оң иякы оларар солдурун кышкы уде практикалар сорул-га-биле 16 хире немедө кыштар тургузуп турар бис. Оларын бежин бо хунерде шүүт белин кылдыр тууду дооскан, оң артан-чарын тускай бригада кылын турар, чоокку уде олар база белин

болу бээр. Кыштагалар септелген болгаш чаартылга аякыларды хойжу бригадалар боттары илешкейди киржип турар. Чыкча, эштер С. Кандаан биле Х. Даржаа оларын удуурган бригадалары бо талазы-биле эки түнелдерин чедип алганар.

Совхозта мал чемини белеткелге база багай амы чоруп турар дээрин өш Чөдөк оңу иякы демделген. Эртен чылым болу-ла үе-ниге денелөөгө, алан белик көргүзүп болуп турар мынзыг саннар-га ол алдылааны: бо хунерде чедир совхозта 1221 тонна сизен сарататтынган, 2248 тонна хире силос салдынтан. Бо дээрге чеге алдынмаан сан-түшөр-дир, олар четтешеттинин келип болза, бо чылым малга бөдүүн болгаш шыктыг чемнерин белеткеленин план-нын совхоз күөсүдүр чоокшуулан.

Лекция пропагандазынын деңгелин бедидер

Партиянын идеологиялык ажылынын ээлегичи орунда турган дугайында СЭКП ТК-нын секретары эш. А. Ф. Ильичевтин иштелиши талашында СЭКП ТК-нын июль Пленумунун доктаалында «Амгы байдалда партиянын идеологиялык ажылынын кол сорулгазы — СЭКП-нин Программанын амдыралга бот-тандарын идеология талашы-биле хандарын, коммунизмин материал-техниктик базаны тургузары, коммунисттик нийтилер харызааларын хавирээри, чаз никини никизидери, политиктик сөрмичелди бедидери, империалисттик идеологияга уадуу кал-баша харылашынын чорудары, никилерин меделерине эргинчи ар-тынчыларын ууутнаары болур» деп, идеология ажылынын мурунда алдынын турар кол сорулгааларын ышкар тодараткан.

Республиканын партия организациясы, тус-тус партиялар Пленумунун шийтилерин амдыралга чедишкенин ботандарын даш, идеология ажылында эң-не дашит, масса-биле харылашынын эң-не чедитер чепсе болур лекция пропагандазын идеологиялык эгелези.

Мурунда чылдарда республикага бо чылын ышкар чыгыр хей лекция каян-да номчуттунуу көрбөз. Бо чылын бири чартында республиканын колхоздарына, совхоздарына, бугуруле, транспорт болгаш өскө-да ажыл-агый, адаан черлерине 6500 лекцияларын аны-буру темаларга номчаан. Эрткен чылдын бири чартында деңгээрге 540 лекция хай.

Чонун ортунага лекция пропагандазын республиканын «Билги» нийтелинин 2100 амгы лекцияларын, парткомнар чынында тургус-кудан идеологиялык болгаш лекциялар бөдүктүрүн кижигүнери, көдө ажыл-агыйнын, бугуруледин тускый эртемчилер, мурапчылары, башкылар, амчлор болгаш өскө-да интеллигентилер чорудуп турар.

«Чара-Бажы» совхозун зоотехниги Шакин, Чадалаа кижэ эмелгезинин эчизи Марьясова, «Найрал» совхозун партком секретары Туня-оол, Току районуун «Совет Туна» колхозунда парторганизация секретары Доруа, эртем-инженер институтунда эртем амчылдыкчы Ивиева, пенсионер Кузьмин болгаш чонун хундуктелин чаалап алган өскө-да лекциялар республикада хай.

Лекция пропагандазын республикада калбарып чоруп турары-биле чедерлештир, нидя бар чедестери деңгээрге эргекч чугуда. Чамдык бугу, Тес-Хем болгаш Улут-Хем ышкар парткомнар, лекция пропа-

гандазын эрги, чыдып калган метод-биле удуруч турарынын уламындан ол районнар бо чылдын бири чартында эңир чыгызындан эвэс лекцияларын номчаан. Бир эвэс эртен чылын Тес-Хем районда «Билги» нийтелинин кижигүнери 572 лекциянын чыл чартында номчаан турган болза, бо чылын чугае 369 лекцияны номчаан. Бугу районун лекцияларын 132 лекция номчаан болза, бо чылын чугае 112 лекцияны номчаан. Ындыг байдал Улут-Хем районда база бар.

Районнарда номчуттунуу турар лекцияларын темаларын аны-биле алгаш көөрге, темалары аны-буру болза-да бистин малчын, тараал районнардыкта көдө ажыл-агый темаларына болгаш көдө ажыл-агый мурапчыларын дуржулгазына хамарышкан лекциялар эвэс болуп турар.

Эрткен чылдын бири чартында Тес-Хем районга көдө ажыл-агый темаларына 92 лекция номчаан турган болза, бо чылын чугае 37, бугу районга — 20 лекция номчаан турган болза, бо чылын чугае үш, Улут-Хем районга эртен чылдын бири чартында 38 лекцияны номчаан турган болза, бо чылын чугае 11 лекция болган.

Чамдык районнарда номчуттунуу турар лекцияларын идея-теоретиктик деңгелин чавыс, СЭКП-нин ХХII съездинин болгаш партиянын июль Пленумунун салып турар негелделер-биле дүшпейн турар. Чамдык лекциялар партиянын чаз Программанын талашы-биле азы делегей байлыгынын дугайында-да лекция номчуп тура, марксизм-ленинизмдин өөредин ханы утап билип алаанындан ол лекциялар ханы утагылы эвэс, чугае болушкунарын азы чээрби чыл болгаш коммунизм үезинде кижилер каячар чурттаары, дээр байдалдарын таймырып турар. Партиянын ХХII съездинин Н. С. Хрушев — коммунисттик нийтилер чугае хей индион совет улустун кызымаккай күш-ажылынын түндүндө тургустунуу дээрин онзалап айткан болгай.

Чамдык лекциялар лекция номчуп тура, лекцияларга ылап белеткенме, номчур аудиториянын эки билип ал-бас бооп турарынын уламындан лекция үезинде салган айтырылгарын база бодомча чок, даап харылаар чоруктар бар.

АК-Доруа суурга апрель айда айтырып, харын кежээниге лекторлар «Конгондан колонизаторлар чүте үнү чорбайн турары?» Моон чыл-

дагааны чүд? — деп айтырып салды, лектор чугае Африканын кофединче, шай, таажымынче чаз даап каан чорук, кончук чедес болган. Шыны-биле өскөдө, колонизаторларын Конгондан алдырыбайн хал-бактыны, аны-буру аргалар хергел-деп, апа артып каарын орадалып турары Конгондун кофеини, шай, таажымын эвэс, а хамык ужуу бир талаа-сында, стратегтик чедестеленишкиге хергелээр казар байлак Конгонда хей, кийде, империалистер апаа боттарынын тергиделин менгедип артырып даш орадалып турары ол. Бир эвэс лектор апаа далашпай, таптыг боданган болза, ол айтырыг-на биччээр харылап берип шыдаар аргазы бар турган.

Республиканын чамдык парткомнардында, партия организацияларында СЭКП ТК-нын июль Пленуму богу эртенкиин соонда белин лекция пропагандазын деңгелин бедидер дугайында хемчегерини албаан. Лекторларын хей кезин мурунда турган эрги практикадан ам-да алдыр-тып шыдаан, республиканын «Билги» нийтелинин азы обкомну лекторлар бөдүндөн беден ажыдап каан лекциялар манаар, бир эвэс ылар лекция бар болза, лекция номчуу, чок болза, шуут олдар чоруктар ам-лаа кайы хей.

Бо үстүндө чедестерин үнү чугу турарынын кол чылдаганын чүд үезе, бир талааында чамдык парткомнардын идеология кидисте-рин лекция пропагандазын чугаалап көрбөс, оны кыры-биле удуруч турарында, ийи талааында, лекторларын боттарынын идея-теоретиктик билин бедидер дугайында сакгы салбайн турарындан болуп турар.

Республиканын «Билги» нийтели болгаш обкомун идеология кидизинин лекторлар бөдү лекторларын идея-теоретиктик билин болгаш лекторлар арга-мергелин бедидер сорулга-биле бо чылын коммунизм тургустунууну моральдык дүрүмүн талашы-биле, шажын-чугуделеге удуу пропаганда талашы-биле лекторларын тускый семинарын эрттирген болгаш сентябрь айдын бири чартында эртем-техникалык чаз чедишкенин дугайында лекция номчур лекторларын семинарын эрттирери планнап турар. Чыл төнчугае чеди көдө ажыл-агый, бугу делегей байлыгынын талашы-биле лекция номчур лекторларын семинарын эрттиргилээр.

Лекция пропагандазын шынарын, деңгелин партиянын ХХII съездинин болгаш июль Пленумунун негелделерин деңгелине чеди кай-түрү-биле парткомнардын мурунда саддып турар кол сорулга болза, лекторларын беден лекция манаар, ол алган лекциянын эгелдөөр төнчугае чеди сааладыр номчуп каан чоруктан ушунга болгаш лектор кадрларын теоретиктик болгаш практиктик мергелин бедидер сорулга-биле парткомнар чанында анык лекторларын школаларын болдулар. Ындыг школаларын районнарда «Билги» нийтелинин

Анык лекторларын школаларын, ол ышкар лекторларын методиктик бугуларын каа, каячар тургусса экил? Өскө республиканын, областтарын дуржулгазындан алгаш көөрге, анык лекторларын школаларын районнар санында организация болдулар. Ындыг школаларын районнарда «Билги» нийтелинин

салбыры удуруч турар. Ол школага чүдү чугааламын, чүдү өөренип турарыл дээр, хамыктын мурунда дуржулгазын лекторларын лекцияга каячар белеткенин турарын, хергел-деп материалдарын канчар шилдип турарын, ол ышкар бугу делегей байлыгынын талашы-биле лекторларга күрүндөр айы-биле азы болушкунар айы-биле картотканы канчар кылып аш турарын болгаш өскө-да айтырылгарын чугааламын турар.

Лекторлар бугу чурган парткомнарда парткабинеттерге, колхоз, совхозтарда, бугуруле, адаан черлеринде библиотекаларга организация болур. Ол бугуна лекторга хергелдээр материалдар: солуннар, сеткүүдөр болгаш өскө агитациянын бугу хевирлерин, делегей чүтүрүн, ол ышкар районун, колхозтын амдыралын, солундан, сеткүүден ушта билишкенин деглээр турары чугула.

В. БИЧЕ-ООЛ,
СЭКП обкомуну лектору.

Хайраканын Алдын, Устүү, Орта шыктарга оларал чылгаан инестерин Сулак, Эер-Теректе көжүрер, бызаа ажаакчылары Кыргыз Халык-оол, Антонда Колхозвалы оларын ажаалдазында дорукан бызааларын тускый кадарчыга ууу бээр өз келген. Ычангаш Эл-Бажы суурда № 3 сут-баран фермазына ол хун бачыма турган.

Ферма эргекчижи Кузгунет Серенот, мал эчизи Зинаида Александрова дегме бызааларын үзүп дужуары бедидер дугайында сакгы салбайн турарындан болуп турар.

Республиканын «Билги» нийтели болгаш обкомун идеология кидизинин лекторлар бөдү лекторларын идея-теоретиктик билин болгаш лекторлар арга-мергелин бедидер сорулга-биле бо чылын коммунизм тургустунууну моральдык дүрүмүн талашы-биле, шажын-чугуделеге удуу пропаганда талашы-биле лекторларын тускый семинарын эрттирген болгаш сентябрь айдын бири чартында эртем-техникалык чаз чедишкенин дугайында лекция номчур лекторларын семинарын эрттирери планнап турар. Чыл төнчугае чеди көдө ажыл-агый, бугу делегей байлыгынын талашы-биле лекция номчур лекторларын семинарын эрттиргилээр.

Сен кежээле, Халык-оол, Фермада чедестерин, мени кызып-кыйып турарынын чогуу чедер чедер бижип кийилтер мен — деп, Колхозвалынын арны-бачы хулаа берген, үнү улам дүзүм, хергелдээр харылаан.

Чангыс коллективте ажыдап турар ол ийи малчынын ажыл-ижинин илгалды болганынын ужурун тывар бедидер, ферманын эвэс хей ажыл-ижин чилери-биле беселдешип чугааламын кан бо.

Бызаа ажаакчынын Кыргыз Комбулдун Халык-оол болза, ук ферманын эгелдөөр тура хоочун, дуржулгазын малчыны. Онгалыг ажыл-ижинге ээ-харысалгыч малчын. Чеди чылдык бешки чылында Кыргыз Комбулдунгун төрүр 100 инекке онааштыр 90 бызааны доруктурар деп социалисттик хүдөлгени алган. Ол дээр бугуруле планында айтканындан ол бызааны артыкка өстүрер дээни ол.

ТЕРГИИН ДУЖУТ ӨСТҮРГЕН

ПРИМОРСКИЙ КРАЙ. Чугуевски будуруге эргеле-линиң «Херел» колхозунун кукурузачылары тергин дужутту өстүргөн. Ол амыл-агый ногааларын, кукурузанын болгаш солым бедид дужуттерин өстүрүп турары-биле Приморье-де алдаршаан. Хөвү ажылдакчылары минералдык болгаш микрочемичидилгелерини налбаз-биле амгылап турар. Кукуруза үезинин ийиги чылда тарырынын мурунда аммонийин молибдат холусазы-биле ажыдап кылып турар. Үнүштерин өзүлдөөзини ол дургедегичи дый-ка хей немелде дужутту берип турар. Эрткен чылын гектар бүрүздүндан ортумаа-биле 400 центнер ногаан массаны болгаш 46 центнер кукуруза таразын алган.

ЧУРУНТА: колхоз дәргазы С. Я. Моисеевич биле кукурузачыларын дээр коллективинин эвэнчүлү П. Ф. Бадусева үезинин аммонийин молибдаты-биле ажыдап кылган кукурузаны көрүп турары.

Фото Н. НАЗАРОВТУУ.
СЭТА-нын фоточернизи.

КЕЖЭЭ БИЛЕ ЧАЛГАА

Хоочун малчын өскөдө өзүнге өз бооп, худалгелдин алдарын-биле күтүдүп турар. Бо чылдык август ортага чеди үенин шитиле бызаа-дан 123 инектен 119 бызааны мели доруктурган, тускый кадарча хүдөдүп берипкен. Дерт бызаа малчынын ажаалгазынын багындан эвэс, а халдырылыг аарыгдан өлгөн.

Коммунист Халык-оол чаз бызаа азырап доруктурганга улуу дуржулгазы болгаш баулут ак-сеткилдиг ажыдап турар.

Чаз бызаага баштайгы 5—6 хо-чуурда неэрини сугуу берип, ол чоуктура өскө хоолулу чедерге чачыктырып өөредир. Чаз бызаа чедес хоноуп, эвэс малдын көөрге, апаа далган хоолдугу, шижикчилдиг дал-данын, сугу чоруту өй-чижикти берип өгөлээр. Ол-ла үезде бызаага чала сүтү өй-чижикти, оон соонда тыртып сүтү берип турар. 15—20 чүдө чедес бызааларын урдуу дашкаар агаарадып, харын чер от-тарына, суген чиринге чачыкты-рап.

Чугае онагалы ажылына эвэс, харын коллективтин бугу ажыл-ижин дөш сакгы аарып чорупуу ажыл-и-чи болганы-биле К. Халык-оол фер-манын коллективинин хундуктелин чалап алган.

Бызаа ажаакчынын Антонда Колхозвалын ажыл-ижин сонтурган көөрү-биле оон чанынга кылаштап чеди бергеш, бак-ла чүвени көөргөнин чачырап ат чок. Телун хоочу, эрибейн барган шилти хундуктелин ол ааска өткөзүп аргалар өскө-биле коңчуп, харын-даа урук-биле улай-улай улап турга, каракка чаркын-чилери-биле беселдешип чугааламын чүдү текпеле, улам шугудай бер-

разы-биле каамаш, ай чыгач үенин шитиле болуучу хөдүдө сөлдүстөп чораш. Колхозвалы аны-буру орга-низацияларга барып, дегме ажаал-дааны анынын амгы телеварин ари-нүүр чогу-биле совхозта тел-летирин алган. Оон катан биеги фермага эң көп, бызаа ажаакчыны болу берген, Бөгүнгү байдалы эл көөрге, Колхозвалын ажыл-ижинде, аажы-чанында эң талае кандыг-даа өскөрилге чок. Оон ажаалгазында турар бөдүр, бызааларын көргө-не кижэ кайгы болур. Ол жагдаз чала төрүтүнгө бээр төртүтүңе-ле үш-дөр ай чед берген улуу бызаалар, өскө-бүскөк, аарыг-тулуу бызаалар — шушту-ла чангыс тедде турар. Ажаалдааны багайындан бызааларын денгиден харыкчок. Оон ажыл-агый харысалга чогуу чедер кай-галым. Июнүн чанында ол ажыл-и-чи каамаш, үш-дөр хонукта база чилип чораш. Бызааларын улуу, би-чени, аарыг, кадымыл чокка сүтү күдүп бериттер, инестерге өмүрүн чоруту үезинде оон хайгарыла база чок; улуу бызаалар эвэн артыр жог-жап алып, а кошкак азы чаш бызаа-лар оору эмейн турар. Оон ажаал-газында хилин ижик, бугу өскө ийи бызаа бар. Ол бызааларын чугае аны-лаваа, эмчиге эмлетпес силер? — деп Колхозвалын айтыраар, ол дүште-да чок мына дээр: «Өлүксөз чү-велев өлүр-ле ыйнаган». Ажаап турар бызааларын ол мынага чеди кадар-га дужаалаан.

Кылган ажыл-үздөөнине кандыг-даа харысалга чок, ферманын ажыл-и-чин коллективте ажыл-и-чи өш-өөрүн хүндүлөп көрбөс, ажылда бар чедестерин чугае урду-дүр өөредир боордан башка, оларын дарый чаладыр херекке каячар-даа кийрилге чок, бак мөзү-шынары-биле Антонда Колхозвалы сааналар кол-лективинин идегелин амгы үезде о-куган.

Мал ажылынга улуу котараа чеди-рер, коллективтин найбардыг ам-лыгы багай салдар көрүзүр мын-дыг кижини «Улут-Хал» совхозтун директору ажылында тууду турарын база бак чүвени үлгүлөткөш, ту-разы-биле ажылын каган кижинин хууда эрге-ажынын Улут-Хем райсу-дун камгалап турарын № 3 салбарын саанчалар коллективин, бугу ажылдакчылар эдестерин көрүп ту-рар.

Онашкан ажыл-үздөөн кара-ту-руу, столун база кылып турар. Эртээ 54 рубль комодтук шынары багай, кижини хоолга харылаанан, эңир кийибез, шаарынын турар. Бууданы теден чевен. 1962 чылда хундук сто-лунун эртээ 9 рубль турган, ам 18 рубль болган. Бай-Хал райлетуру комбинатынын кылгыларын шы-нарын экиндер талашы-биле рай-кутукком хемчег алаа чогуур.

Т. ТАЖИ-САМБУУ.

А. БЕГЗИ.

Бежен бир хонукта

Улут-Хем районун Шаган-Арнг хоорайнын «Бөдө тууду» уастану-нун Тулаш Санаа-Суруге баштаган 19 кижэ составтун тууду хонукта «Найрал» совхозтун Шанчыда № 3 хову туралаан ийи ал ишти чурттаар 8 өрөөл чурттага бажынын чараш тууду, оон кырма, клавобва-зы, пекчалары, арылган черлери, бок төгөр оңгарлары база ол ышкар херими — бо бугу терин чугае 51 амгы хүндө кылып доозуп каан-нар.

Олар оон-биле кады бажынын иштин чугайлап, шааларын доозуп, сонга, эжиктерин, херим-

нерин аны-буру өнүгү будуктар-биле будуп, херек кырында ажыл-а-лага кийргөөр. Оларда ылангыч Монгуш Серээ Аланды, Ховалыг Кызыл-оол олар идекейга ажыдап турарлар.

Тууду хонукта кижигүнери ам ийи ийи ал ишти чурттаар бажынын туудуна ажыдап эгелдөөр, олар база-ла чокку үезде ол ту-дуну доозуп, ажылгалта кийер дөш кижэ бугуру күненин ийинин ажыдап турар.

Ш. ДУВЕНДЕЙ,
Урбүдө клуб эргекчижи.

Мээн суурум

Бажың-Алаак суурну колхозчулар кургуч чедуп өгөлөөш, ону Чөөн-Хемчик районга сайыраңгай суурларын бирөөс болдурган. Моон чуртгалымы мен суурунуң даң-чаар тургустуну, өүзү, чагайлаш, оон чуртгалыларын амдыралы-ның чартынын, култура деңгелин бедидер келгенин бодум карама-биле көрүп, бо чартыгаларга бо-дүм-биле кийрип келим.

Бистин сууруну ам Кар Маркс, Ленин, Тайбын, Ак-Суудак деп каду-мчулар, адаалдан бажына чедир ийи километр, дооразы бугу чарты килөмөр калаарын өскөн. Мыла ам мурунку ады-тургени, караңгы-бүдүгү аралтар эвэс, а бай-шынар амдыралдыг, култура бижилги коммунизм тургузуучулар чурттап турар.

Будумчуларын ийи кылдым ду-гаар бажынар чаны-биле штатет херимнерге камгалактын тарып өлүр-

кан мыйтар, кат-чимистик үнүштер кижилерин сакгы-сеткилин өртүп турар. Суурда тарыттыгын 5600 амгы шеттерин, 3600 амгы кат-чимистик болгаш ногаан мыйтарын суурнуң удуу, бичин чуртгалычы-ры аныкшал-биле ажаап өстүрүп турар. Сууруну ногаанчылыгынын суг-гат-биле хандарынын буга-суму-наны кылган, 9 кудуктар ажыдап турар болгаш оон хире бажынар нэ-сос кудуктарын.

Совет кижилерин ажыдап, чурт-талынг болгаш дымтанын, ойнал, сөлүгүстөрүнге таарымчалыг бай-далар улам-ла экинжип турар. Сутра-да 50 гүлүрүл турар ясап тургузу-а ажыдап турар. Чуртгалыч тон элек-трич чырыкымы-биле, радио-биле доктаама хандыртанган. Эң эки күлтуралыг, арыг-шевер бажы дөш чарыш кижилерин култура чүт-күдүңге улам идиг болуп турар.

Х. ДОРЖУ.

Новосибирскинин көдөз ажыл-агый ин-ститудунуң дөрткү курузунуң студентизи Людмила Пей-ко Новосибирск будуруге эргелекчиң «Сибирь» колхозунда будуруге практиканын эрттирчип турар. Сортор шен-дөзидинин участ-гунда тараа культу-раларын өзүлдө-жим хайгаарал көөрүн келир үеди ол агрономга колхоз баш-таар чери дааскан. Фото В. Мельни-ковтиң.

СЭТА-нын фото-черниказы.

С. ЯУРБЮ.

НИНА. (Ыргавышан, дашкаар үңгөс, тавакта ак-саргак тууду карып келгеш, оозун тууду алгаш, кезек боданып тура). Чок. Оон мичаар ирлап болбас чүе-дир. Ында күштүг кү-зеделен өскө, муңгарал чок болуп ужурулут. (Сөс чок алаганы биче ирлап чурду). Ол-дур, Ыччар ирларар чүе-дир! (Ырларар).

«Эңир күш дед чедер медеер Кандаг ойда туур ирги? Эрте часыг күжүр сарымн Каячар барган чору ирги? Хартыга дед чүгүлү болза! Хартыга ужул чеден болза! Кара караан, херен арымн Харап-ла бол, хурган болза!»

МАСПЫККАЙ. (Дерин чоткумчу-шоан кирип келгеш, палказын, пиджакын удузлаша, стол кырынга ок-төпкөш, бодун хөрмөгө олдур барып дүшкөш, үздөттөр кий дээр). Нина! А Нина! Бээр келем!

НИНА. (Үнүр келгеш). Чүд, Салчак?

МАСПЫККАЙ. Ат болган Нинам! Бистинге аалчылар кээп дүжөр дээ-дир!

НИНА. Ол чүу аалчылар боор? МАСПЫККАЙ. Деспикке ашак-ка-дай!

НИНА. Каян кеилерлерид?

МАСПЫККАЙ. Чеди шакта!

НИНА. Чеди шакта респетция бо-лур-ла болгай.

МАСПЫККАЙ. Кижэ бо хире девэ-лен турада, сөзи шөзөң деп чүвөңи ая! Ол чүу хаман чүвөл?

НИНА. Каячар хаман чок боор? Даарга коңсерт болур, мен апаа дүшкөш, шижакым мен, утукчанын ол бо?

МАСПЫККАЙ. (Арай шүдүлдө-көш). Сен барбыңга ол респетция болбас чүе бо?

НИНА. Болбайн канчаар! Чүте бол-бас деп?

МАСПЫККАЙ. Ыччаарга ам өгтө олдар, аалчылар уткуп, хүдөөп алар-ла болгай.

НИНА. Мен чогумга аалчылар кел-бес чүе бо?

МАСПЫККАЙ. Арга-хымсты кым садар, эш-ченин кым кылар чү-вөө?

„Ынакшылды камнаар херек“

(Шинден үзүндү)

НИНА. Садмгдан садар чүу-хөөнү садым алгаш, аалчыларын-биле хөр-өреп олурдука, мен чедип-ле кел-гем. Ында кижэ хөлөп девэ-дээр хире чүу боор?

МАСПЫККАЙ. (Шөжөгөл). Паш-танып, аалчылар ашарым-чедерин турган эр кижини кым көргөн?

НИНА. Эр кижэ аалчылар хүдөп аларга, чүу канчан бар чүе?

МАСПЫККАЙ. (Хордактан). Мында болка оюн-тоглаа суруп ма-наарым девээр. Чүу аяв, Нина а-лаа кым мен деп бодар сен бе?

НИНА. (Каттырмырал). А сөз чал-чок кадында кийри бергенин ол бе? Чоокта чаз-ла кино, концерт дээш, кады салчып турар ийик бис чоп?

МАСПЫККАЙ. Анык-тенек чо-раан шагы чугаалаан херэе чүд? (Чемелен). Угаан-сарымн кирер хире болган, кадай аларган кижэ-дир сен, Ат-алдары канчан сакгымас кижэ сен?

НИНА. (Кайлап). Ат-алдарга хал-дар хире чүу канчанкан мен?

МАСПЫККАЙ. Бичин-даа кады өг-ө олудуру албайшат берген, чүу сү-рүп, мыйнап турар кижэ сен?

НИНА. (Ажыла-даа туттунуп). А сен бидес сен бе?

МАСПЫККАЙ. Өгүлүг-баштыг улус-ту көөрге, аныгы таптык коңчүл-ла чурттап орап чүе-дир. (Үнү далам бырык). Сен дег, индик чег кезип турар кижэ-ла чок.

НИНА. Мени Деспикке кадым дед болзун деп бодарың ол бе?

МАСПЫККАЙ. Елена Чыргалоана сенээ кишкүрүүргө, арым-нүрүлүг-үзүлүг кижэ-дир. Сен оода ча-дарда, оон чарты хире болуза аар.

НИНА. Мен арым-нүрүм окумар хире чүу канчанкан мен?

МАСПЫККАЙ. Өгүлүг-баштыг кижэ эртин, тенек-тунак уруг-дарыг ара-зынга бажы салгып, сыйтамын мыйнап турарга, чүуңи эки ат-ал-дар деп бодар сен?

Өрттээ улуг, шынары багай

Таңды районунуң үлөстүр комби-нады (иректорун эш Полунин) өрттээ улуг, шынары багай, продукциян будуруч туудуп турар.

Бистин «Меккега» совхоз ол ком-бинаттан тууду садым ол турар. Бир борбак тууду бунуң өрттээ 0,4 ке-пек. Оон шынары багай. Чедер өрт-төтпөз, чиг. Ыччангаш бичин-ле шык дээр үзүр, буступ каар.

Оон ынай комбинат кухня ша-канын, столун база кылып турар. Эртээ 54 рубль комодтук шынары багай, кижини хоолга харылаанан, эңир кийибез, шаарынын турар. Бууданы теден чевен. 1962 чылда хундук сто-лунун эртээ 9 рубль турган, ам 18 рубль болган. Бай-Хал райлетуру комбинатынын кылгыларын шы-нарын экиндер талашы-биле рай-кутукком хемчег алаа чогуур.

Т. ТАЖИ-САМБУУ.

А. БЕГЗИ.

СЕВИЛ ЧАМЗЫБЕНА. «Чазыг, чазыг» деп-ле орап. Чүү чазыкка кижэ сен, чүу бооп турар чүвөл, чугаалап көрөм.

НИНА. Мында чоруда, укужы-мын оюу-кыйом чугаалаан-ла бол-гай мен. Мени каячар-даа барбазын, ч

Чүс чылдың чартынын эрткен — чүткүлдүгү, аныяксыг хевээр...

Чогаалчы С. Б. Пюрбюге литературанын болгаш уран чүүлүн алдарлыг ажылданчызы деп хүндүлүг атты тыпсыр дугайында

Тыва АССР-нин Дээди Советинин Президиумунун ЧАРЛЫ

Тыва совет литературанын хөгжүдеринге ачы-тавылаам даш база төрүттүгүн хуңдун бээр 50 хар харлааны-биле холбаштыр чогаалчы Сергей Бакизович Пюрбюге Тыва АССР-нин литературалык болгаш уран чүүлүнүн алдарлыг ажылданчызы деп хүндүлүг атты тыпсыр.

Тыва АССР-нин Дээди Советинин Президиумунун даргазы Б. ДОЛЧАНМАА.

Тыва АССР-нин Дээди Советинин Президиумунун секретары К. ДИИГА.

Былд хоорай.
1963 чылдың сентябрь 7.

С. Б. Пюрбю
50 харлаан

Чарым адым мунуп алгам,
Чангыланган үндү-биле
Аратпап-даа, пушкин-даа
Аян тудуп ырап келдим.
Челээштинге, Хунээрке
Четпэн шаанда аыт аксы
Черле тыртпас чачы-биле
Четкенин халдып ор сен.
Бежен катап чайгы шалым,
Бежен катап кышкы хыраа
Арным чуттан — эскербедим.
Аныяк чүрөөн ынады күштүг.

Делгемнерже оруктап

Октябрдан төртүтүгүн хостуг чурттуу ашлас хун — партиянын, Чыргалайын дугайы, Кызыл тугун холбешкылар тугааш, хей кош кеткен кижилерин болгаш Тываның ажил, амдыралынын дугайында шулуктер, бистик номчукулдарыныкы шагдала билдингир болуп, ооң автору Сергей Пюрбюңү ады чоңа доораан-на алдыг берген.

Сергей Бакизович Пюрбю — аныяк тыва литератураның фундаментализи салдырына болуңдуң уруг-хуузуң кирген, хостун тыва чогаалчыларың бирээ. Пюрбюңү чогаалының маадрыларын уруг үдө бүүдүрген чоңуң, хаймыккан амдыралың арасында дилеп чоруп, оон аң тып турган. Ада-чурттуң Улуг дайының кадыг-дошкун хүнеринде чогаалчы болуңдуң чогаалының маадрыларын Кызыл шериглерге белек чып, оңу чедирип турган чоңуң арасында тып ап турган. Ол дугайың «Кызыл кош» деп шулуктен мооң адаанда олургалар тодаргай херчелеп турар:

Кашпаларың булут шыпкан хөректери
Шиеп турар, кожаа шышар
Хайнып чылдар шапкы хемьер ариктери
Чаре чүткүп мөөрөп чылдар кижилерге
Хослаан хаттың, мөөрзөн сугун даажын өттүр
Хостуг, өткүт ирмич үнүн дыңлап чордум,
Эрес карак армын каастаан, кожун четкен
Эмге сан-чөк, өрткен чоңа ужураштын...
— Кайын үнгиң, каның өтти чүдүрүп каан,
Каза чедер кожул бо? — деп, айтырган мен.

— Арат чоңуң араатанын басын дээштиң,
Ада-чуртче, төрөөң Шериндилас
Өргүп сунган улаг кагай аныкшылы,
Өртөз турбас белээ-лр — деп харымалады.

Немен фашистерни ылча шаварынче чоңуң кыйгырган патриотчу угка-шынардыг өске-даа шулуктериң ол бижең. Чаа советтик Тываның кижилериниң дугайың, Тывада чаартылгалар, колхозтажышкын дугайың Пюрбюңү чогаалының бөлүк-бөлүк кол темазы турган.

Сергей Бакизович Пюрбю ам тыва чечен чогаалга үжөн чылдык нууруне ажилдап, чогаалы-биле чоңа бараан болуп турар. Ол — «Кызыл кош», «Эртеңгиңи ыры», «Төрзөн чирмең», «Чурттаганың аялгызы», «Чаа үнүң шапкычың» деп чымын шулуктер номнарының автору. Сергей Бакизович проза чогаалың талазы-биле база-ла уруг башчылары кылып, болуңдуң чогаалычы ажилыңа делгемнерже орукту ажалып алган. Оңу чечен чугаалаарың чымылдырың «Делгемнерже орук», «Төрүтүңүн хунуң», «Шыналайың чугаазы» деп аттар-биле тускай номнар кылдып үңгүлзөн. Ол чүдө шулуктерден, чечен чугаалаардан алдыга, шии чогаалының таллазы-биле база-ла орадажышкының аныктыгын кылган. Колээ аныктыгың амдыралыңын дугайында «Оруурус ша-ла кызыл» деп баштайгы шииңин бижең. Ол ышакш, «Кожалар», «Ачылыг салгашкы», «Шылгалда» деп чангыс көжеге шиилерин бижең, олар бистик республиканың бот-тыныгың уран чүдү коллективтериниң репертуарында кирген.

Сергей Бакизовичниң чогаалычы ажилында бир кол чүдү — оуула

„Ынакшылды камнаар херек“

(Төңчүзү, Эгеңи 3-кү арныда).
СЕВИЛ ЧАМЗЫЕВНА. Э, хай, сен арай сепкил чүрмөктөй, ол херезженге адааргап тур эвес сен минаан, уруум?

НИНА. Чок, чок! Ол дээрге кижик адааргап херек эвес, өөдөжөк кижик чорбодыа. Хамык ужур ында эвес.

СЕВИЛ ЧАМЗЫЕВНА. Ынаарга ам чүд минаам?

НИНА. Салчак бөгүң дөдөш, мени бот-тыныгың урууң чүдүң үнүп ал деп тур. Ам даярга келгеш, ажилыңдан үнүп ал дээр. Оон дайында кирер болуңду, чүдү болуруң! Ам, шынап-ла, Деспяжик кадык ага, чүдө бажың элээр, өөдөжөк, амбыраң куряк болганим ол. Мээң салым-чолуңу ынады бек болуң деп болдар сен бе, авай?

СЕВИЛ ЧАМЗЫЕВНА (келек боданкаш). Шынап-ла ынады болза, берге-ле чүдө-дир. Ындыг орукче киривез, ат болганим ол. Ынадыг-даа болза муңгарал бодбас, уруум. Муңгарал кыяж эки эш болуп, дуза кадып шыдавас чүдө боор.

НИНА (оожугарын орадажып). Чок, авай, мен муңгаралам даа эвес, хордааш ыңчал ор мен. Мээң база ат-алдарың, чоңгаралым бар-ла болбай. Кижини чүдө мича бастырып, ол хоралың дээр.

СЕВИЛ ЧАМЗЫЕВНА. Ат-алдарың, чоңгаралың сактып чоруруң эки-дир. Нерваны база ынаар камнаваже хоржок, уруум. Мен Салчак тың боду-биле чугаалажыр мен.

НИНА (балаш-биле). Чок, чок, авай! Ону мээң кудалап берген эвес сен. Бистик моовуска киршип! Мен бодум ужурун тыптынып алгай мен авай.

СЕВИЛ ЧАМЗЫЕВНА. Ындыг дээр, уруум. Ындыг-даа болза таа-ым, бодалооч чүдө кылып болбас. Коммунист кижээ хей-ийтинин-даа.

амы-хууңуң-даа херээ бир дөмөй чүдүңу.
НИНА (Хулумуруң). Ынаарга партия организационаның шийитири-биле ынакшылы болза, база элдинтир, ала, авай. Чижээлээрге, Салчак Кончубоюн Масыккайга кадай болуруңу Нинага хулээр деп, протоколга бижип каар болза авай.

СЕВИЛ ЧАМЗЫЕВНА. Ону ынаар бодуңуңуңуң кайын боор. Ынакшыл дээрге сепкилдик нарын айтырың-ла харын. Ону шийитирээринге протокол эвес, а уян, чымчак сестер херек болбай авай. Ынаалда-даа ону шийитирээриниң кадыг-даа аргалары партияда бар болдуң ийин. Бу дугайында партияны хомаямың, уруум.

НИНА. Мен ону кайын ынаар көре бээр мен. Чугаа кадыкың хей созу-дур. Ону херекче алба. Сүмөң дугайында четтирдим, авай. Ону ултас мен.

СЕВИЛ ЧАМЗЫЕВНА. Че, мындам-дыр. Мен-даа чоруттайн. Өөрүм база манай берген боорлар.

НИНА (аяк, савазын аштап тура). Камнаар-биле кадык келдин, авай?

СЕВИЛ ЧАМЗЫЕВНА. Колхоз буггалтери Хорлугбай ирей-биле.

НИНА (аяк савазын папшагар өрзөлке алпарып кааш). Хорлугбай ирейнин омак-хөгүлү биез хевээр боор, ала.

СЕВИЛ ЧАМЗЫЕВНА. Дээди ол чүдө-дир ийин. Амыр-мөнд айтырар-даа безим, ирлап, шулуктен каар.

НИНА (стол кырын чүлөүп тура). А Анай чүдү канчал тур?

СЕВИЛ ЧАМЗЫЕВНА. Ногоада аныктыр зөөдөүңүң баштынык кылып каан. Ында-ла доюлдуруп турар-дыр. Карагында чоруткаш, карагың-даа кээр.

НИНА. Ажилы кадыгың, ынаач? СЕВИЛ ЧАМЗЫЕВНА. Шору кий-

— Арат чоңуң араатанын басын дээштиң,
Ада-чуртче, төрөөң Шериндилас
Өргүп сунган улаг кагай аныкшылы,
Өртөз турбас белээ-лр — деп харымалады.

Немен фашистерни ылча шаварынче чоңуң кыйгырган патриотчу угка-шынардыг өске-даа шулуктериң ол бижең. Чаа советтик Тываның кижилериниң дугайың, Тывада чаартылгалар, колхозтажышкын дугайың Пюрбюңү чогаалының бөлүк-бөлүк кол темазы турган.

Сергей Бакизович Пюрбю ам тыва чечен чогаалга үжөн чылдык нууруне ажилдап, чогаалы-биле чоңа бараан болуп турар. Ол — «Кызыл кош», «Эртеңгиңи ыры», «Төрзөн чирмең», «Чурттаганың аялгызы», «Чаа үнүң шапкычың» деп чымын шулуктер номнарының автору.

— Экин, Сергей Бакизович. Төрүттүңүн хунуңуңуң таварыштыр байыр чедирип тур бис! — деп, мөндөлөкөш, аңа каң кадыкшылды болгаш чогаалычы ажилыңа улаг чедашкыниерни күзөп каала!

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

жи боор ийин ол. Махтадып турар чорду.
НИНА (улае тынгааш). Оода ол мээң орууму оруктавас болза авай. СЕВИЛ ЧАМЗЫЕВНА. Сээн амдыралың оруу бек орук чүдө бе?
НИНА. Мээң чурттагам дээрге дегер-ле чазыг-дыр ийин.
СЕВИЛ ЧАМЗЫЕВНА. Чижээ?
НИНА. Сен тең сургуулуңга кир деп сүмөлөп туруң-даа, кадай болгаш чөгөңгөш, маргылык, эмнеге теклэу-мунга кирип алдым. Эң баштайгы чазымы ол-дур.
СЕВИЛ ЧАМЗЫЕВНА. Ол чазыг-даа дилжик. Оон ылай.
НИНА. Сен далаша деп туруң-даа, ашакча барып, сургуулуң ара кагдым. Эң улуг чазымы ол-дур.
СЕВИЛ ЧАМЗЫЕВНА. Өр-бүлө тударын чазыг дээрге, болур бе мон уруум?
НИНА. Орта чурттага болза, чүдө чазыг боор. А мээң чурттагам дээрге мөңзө хыякч апарадым.
СЕВИЛ ЧАМЗЫЕВНА. А сен Салчакка мича болгаш-ла, кадай болгаш болтай сен. Сен албадан чүдө бар эвес. Ындыг минаан.
НИНА. Ынак-ла чороан мен. Ынак-даа болза ам оон хунуңуң-не чилди бар чыдар-дыр.
СЕВИЛ ЧАМЗЫЕВНА. Чазыгың сапал, билиң ораңың эки-дир. Ындыг-даа болза ынакшылды камнаар херек. Бирде ынакшыл, бирде эргип, ынаар төңгөлдээр болуңду, а ынакшылдыңдан чүдө-даа артпас, соок даш дег, кургак ыяш ас, кургак каар сен. Чүрөөң олуу өжүрбө. (Даштын төрөлөгү иттүгү шимээңи болгаш коңгулдуулар даажы дөңчүлөп кээр).
НИНА. Ол чүдү?
СЕВИЛ ЧАМЗЫЕВНА. Хорлугбай ирей-дир. Мен үткүштү үнө берейн!

ажылы, А. С. Пушкинниң «Евгений Онегин» деп чогаалың тыва дылга очулдуруңу тыва культураның хөгжүдүзүнө кайгамчык чаа чүдө болу-дур.

Л. Толстойнуң «Хаджи Мурат», М. Шолоховтуң «Алдаргап кур-чер» деп номуңуң ийги кезээн оң очулдуруңуң база улаг үнөзөшкениң алган. А. Кузнецовтуң «Тоолураан чугааның уланчызы» деп чогаалың тыва дылга ол чедижиникиң очулдуруңуң. Н. Погодинниң «Боолуң кижик», Б. Лабренотуң «Бустушукчу», ол ышакш «Малиновкага болган кудай» деп шиилерни тыва дылга очулдуруңуң. Бу дээрге чүдө улаг хемчээлди оуула чогаалдары-дыр. Оң аныяк чогаалчылар-биле амыктыг ажилдарың кылып турарың база-ла мындай байр болбас бис. Ол «Аныяк чогаалчыларга дуза» деп ажилды бижип, оңу тускай ном кылдып үндүрүң.

Хооңуң чогаалчы Сергей Бакизович болуңдуң амык чогаалчы ажилың болгаш чогаалчык планиарыңын дугайың мичагар чугаалаам:

— Ынакшылды камнаар херек деп үш көжеге шииң чогаалың доостуң. Ол мораль-чурттага дугайында шии чүдө, Коркыиңиң чечен чугаалаары очулдуруп тур мен. Шулуктер бижириниң ам-даа уламчыллал турар мындыг мен. Тоожу бижир болбас бар, ол колдуңуң-даа бо үеңин темазы. Кижиге чүдүр чоруктуң хоралыг уруктарыңын дугайың аңаа көргүзү мен.

Бөгүн С. Б. Пюрбю чүс чылдың чартымы ап, 50 хар харлап турар.

«Евгений Онегин» деп чогаалың тыва дылга очулдуруңу тыва культураның хөгжүдүзүнө кайгамчык чаа чүдө болу-дур.

Л. Толстойнуң «Хаджи Мурат», М. Шолоховтуң «Алдаргап кур-чер» деп номуңуң ийги кезээн оң очулдуруңуң база улаг үнөзөшкениң алган. А. Кузнецовтуң «Тоолураан чугааның уланчызы» деп чогаалың тыва дылга ол чедижиникиң очулдуруңуң. Н. Погодинниң «Боолуң кижик», Б. Лабренотуң «Бустушукчу», ол ышакш «Малиновкага болган кудай» деп шиилерни тыва дылга очулдуруңуң. Бу дээрге чүдө улаг хемчээлди оуула чогаалдары-дыр. Оң аныяк чогаалчылар-биле амыктыг ажилдарың кылып турарың база-ла мындай байр болбас бис. Ол «Аныяк чогаалчыларга дуза» деп ажилды бижип, оңу тускай ном кылдып үндүрүң.

Хооңуң чогаалчы Сергей Бакизович болуңдуң амык чогаалчы ажилың болгаш чогаалчык планиарыңын дугайың мичагар чугаалаам:

— Ынакшылды камнаар херек деп үш көжеге шииң чогаалың доостуң. Ол мораль-чурттага дугайында шии чүдө, Коркыиңиң чечен чугаалаары очулдуруп тур мен. Шулуктер бижириниң ам-даа уламчыллал турар мындыг мен. Тоожу бижир болбас бар, ол колдуңуң-даа бо үеңин темазы. Кижиге чүдүр чоруктуң хоралыг уруктарыңын дугайың аңаа көргүзү мен.

Бөгүн С. Б. Пюрбю чүс чылдың чартымы ап, 50 хар харлап турар.

«Екин, Сергей Бакизович. Төрүттүңүн хунуңуңуң таварыштыр байыр чедирип тур бис! — деп, мөндөлөкөш, аңа каң кадыкшылды болгаш чогаалычы ажилыңа улаг чедашкыниерни күзөп каала!

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Чайгы хүн-даа мурунда бо
Чайыңадыр хулумуруң,
Чолугаал деп холун сунуп,
Чоокшалап уткуп олуң.
Делгемнерже орук ажык,
Деспеняиңиң улам дыңыт.
Чоруун чогул, үлөң бүтсүң,
Чолугаалың, холун эккел.

Чураан Н. Салчак,
Бижээн Б. Хөвөңмөй.

Тайбың кожа-хелбээ дугуннаашкының улуг тиилелгези

ПАРИЖ. (СЭТА). Францияның Коммунист партиязының Политбюрозуңуң кежигүчү Раймон Гюйон чүдүңүдө чугаалап турары бо-ла, адролуг чепсектин шенделетери чамдык кезиктеп хоруур дугайында Москва Көреэзинге делегейиниң улустары байыр чедирип турар. Раймон Гюйонун ол чүдүңуң ЮФИ агентиле (Жюльон Франсэ Д информасьон) сентябрь 2-де тараткан. Көреэ болза агарың болгаш сугуңуңуңуңуң сооксидиң, адролуг чепсектин тарал неперзөңүнө шыткыңуңуң деп, Раймон Гюйон бижээң. Москва Көреэниң делегейиниң дүшкүрүлүгү чоруун чавырадыларыңа чүдө бажың болуп, чепсектегиңиңиңиң бүгү-ниги дүжүр дөш, бирги эдөчөгө чер шийитилгезин кийриштиришаан, бүгү адролуг чамдыкыңыңыңиңиңиң сооксидиң дөш, адролуг чепсекте хоруур болза уруткаар дөш, адролуг эвес зоналарың тургузар дөш, НАТО-нун кежигүчү чурттар биле Варшава Көреэзиниң организациясында коммунист чурттарың арасында чедашпас дугайында көрөгө ат салыры дөш, герман айтырарың тайбың шийитирээр дөш демисеиди чингедиң турар.

Он башка төнмөс батпас тоолуңуң мунуп бээр ол. (Хорлугбай көк костюмуг, салыктарың, герезин шилдеме, улае папка колдуңгап алган кырып кээр).
ХОРЛУГБАЙ. (Тура душкаш, ир-лай араар).
Анай-кара Нина, амыр, Ажыл-албын чик чазгай, Оруң-кара Нина, амыр, Олар сымас сугуң менди.
НИНА. (Тура калааш). Экин, ирей, Экин! Минаар саадакар. (Столге чалаар).
СЕВИЛ ЧАМЗЫЕВНА. Бис ийи лешкениң чугааныс арай көвүздөш, силерни элзэн манадытыңыңың ыш-каш.
ХОРЛУГБАЙ. (Олуруп алгаш). Хи, рези мындыг ышакш болду харың. (Шулуктеп).
Чүдө келбес Севилбааны Чеже манаар, хонар эвес, Сугуң дайыңаң доугу-лаш, Сула салгың, халдып келдим. (Аңаа чугаа-биле). Че, чүдү бис, Севил Чамзыева, хал ораң бис бе.
СЕВИЛ ЧАМЗЫЕВНА (түрбү-шак). Хал ораңың камнаар ийик. Шак база барың-тыр.
НИНА. Оода аяк шайдаң аас дей кааптыңар ирей.
ХОРЛУГБАЙ (ырлай араар).
Сускун чемден сускавадым,
Чуртум сактып суларадым,
Аштан-чемден аштавадым,
Аалам сактып, алыңмыңа.
(Аңаа чугаа-биле). Шында-ла шай-лаар-даа чай чок, Нина. Орайтай бердывас. Соонда болгай аян, чаңгыс чорук бо эвес. (Турлуп кээр). Че, калгың митар бис бе, Севил Чамзыева. Байырың, Нина.
НИНА (шынап көргөш). Амыр, аздыр, мээң чоруур шакыңа база чедип кээп-тир. Мениң Култура бажыңыңа чедар дөгүдүп каңар.
ХОРЛУГБАЙ. Че, мындам-дыр. Бис сени дөгүдүп каала, а сен биста үдөп каң. Че, чоруулар. (Үңө бээрлер).
Көжөгө.

Тайбыңның болгаш социализмниң херээңге салышкын

Ниити бүзүрөл чедип алдыңан

БЕЛГРАД. (СЭТА). Н. С. Хрушевту Төрзөн чурттуңче үдөп чорутканың дугайында тодаргай өчтөттөрүң болгаш Суржин аэродромга И. Броз Титонун болгаш Н. С. Хрушевтин чугаалаарын Белградтың төп солунары бирги арыңнарыңа ирлап үндүрген. «Борба» сөдүн өчтөттү мындыг агеңин аадаңаң паралаң: «Тито: бистик бот-болуруска ажыктыг улам

ыңайгы калы ажылдажылгавыска хей-хөй чаа болдулар аргалар бардыр деп ниити бүзүрөлге бистер четтивас; Хрушев: бистик аян-чоруурус бот-боттарымың арасында на-йырады бижылгаарыңа, тайбыңны болгаш социализмниң херээңге, делегейниң коммунист шимчөшкениң сырый катыштырарыңа ба-тиң бот-болуруска ажыктыг улам

Совет чааптың баштыгыңың Югославия чоруп тургалымың үе-лиде И. Броз Титонун болгаш Н. С. Хрушевтин чугаа бүүрүзү бүүгү улустарга тайбыны хандылар болгаш камтаалар, хөгжүдүлгениң тайбың болгаш аас-бөкиттик перспективаларын хандылар дөң ханы болгаш шии сепкилдиң күзели-биле сиңи-кен деп, аныяктар солуну «Младост» бижээн.

Чугула болгаш ажыктыг аян-чорук

СОФИЯ. (СЭТА). Н. С. Хрушевтин Югославиядан чаныпкан дугайың болгар солуннар эң көсүк чөдөрлө-гө улаг азелер-биле паралаң.

Югославиядан чаныпкан дугайың болгар солуннар эң көсүк чөдөрлө-гө улаг азелер-биле паралаң.

Югославиядан чаныпкан дугайың болгар солуннар эң көсүк чөдөрлө-гө улаг азелер-биле паралаң.

СЭТА-ның корреспондентизин-биле беседазыңа суралгың болгар төөгүчү, Софианың куруне университетиниң ректору Димитр Косевтин мөдө-лө

СЭТА-ның корреспондентизин-биле беседазыңа суралгың болгар төөгүчү, Софианың куруне университетиниң ректору Димитр Косевтин мөдө-лө

СЭТА-ның корреспондентизин-биле беседазыңа суралгың болгар төөгүчү, Софианың куруне университетиниң ректору Димитр Косевтин мөдө-лө

Улуг ужур-дузалыг болушкун

ВАРШАВА. (СЭТА). СЭКП Ткын Бирги секретары, ССРП-нин Министрлар Чөвдөлинин Даргазы Н. С. Хрушевтин Югославияга аян-чоруу Совет Эвилелиниң болгаш Югославияның моон солгаар улам чоок-шудажырыңа, ийи чурттарың арасында бүгү талазыг кады ажыл-дажылганы калбарыңа болгаш бижылгыңа дузалаан деп «Экспресс вечорны» солун бижээн.

Югославиядан чаныпкан дугайың болгар солуннар эң көсүк чөдөрлө-гө улаг азелер-биле паралаң.

Югославиядан чаныпкан дугайың болгар солуннар эң көсүк чөдөрлө-гө улаг азелер-биле паралаң.

Ол аян-чорук социализм чурт-тарың чангыс эвни бижылгаарыңа даажо улаг ужур-дузалыг дээрин солун мөдөлдөгөн. Социализм чурт-тар бүгү делегей социализмниң

Югославиядан чаныпкан дугайың болгар солуннар эң көсүк чөдөрлө-гө улаг азелер-биле паралаң.

Югославиядан чаныпкан дугайың болгар солуннар эң көсүк чөдөрлө-гө улаг азелер-биле паралаң.

дөңгөндө алырга, Югославияга Н. С. Хрушевтин аян-чоругун совет болгаш югослав улустарың арасында, бүгү социализм чурттарың улустарың арасында акы-дүңма найырады улам ылай бижылгаарыңа болгаш хөгжүдүлгениң, тайбыңны камтааларың херээңге болгаш социализмге ду-залап турар, делегей амыдыралында

Югославиядан чаныпкан дугайың болгар солуннар эң көсүк чөдөрлө-гө улаг азелер-биле паралаң.

дөңгөндө алырга, Югославияга Н. С. Хрушевтин аян-чоругун совет болгаш югослав улустарың арасында, бүгү социализм чурттарың улустарың арасында акы-дүңма найырады улам ылай бижылгаарыңа болгаш хөгжүдүлгениң, тайбыңны камтааларың херээңге болгаш социализмге ду-залап турар, делегей амыдыралында

Югославиядан чаныпкан дугайың болгар солуннар эң көсүк чөдөрлө-гө улаг азелер-биле паралаң.

дөңгөндө алырга, Югославияга Н. С. Хрушевтин аян-чоругун совет болгаш югослав улустарың арасында, бүгү социализм чурттарың улустарың арасында акы-дүңма найырады улам ылай бижылгаарыңа болгаш хөгжүдүлгениң, тайбыңны камтааларың херээңге болгаш социализмге ду-залап турар, делегей амыдыралында

Югославиядан чаныпкан дугайың болгар солуннар эң көсүк чөдөрлө-гө улаг азелер-биле паралаң.

дөңгөндө алырга, Югославияга Н. С. Хрушевтин аян-чоругун совет болгаш югослав улустарың арасында, бүгү социализм чурттарың улустарың арасында акы-дүңма найырады улам ылай бижылгаарыңа болгаш хөгжүдүлгениң, тайбыңны камтааларың херээңге болгаш социализмге ду-залап турар, делегей амыдыралында

Югославиядан чаныпкан дугайың болгар солуннар эң көсүк чөдөрлө-гө улаг азелер-биле паралаң.

дөңгөндө алырга, Югославияга Н. С. Хрушевтин аян-чоругун совет болгаш югослав улустарың арасында, бүгү социализм чурттарың улустарың арасында акы-дүңма найырады улам ылай бижылгаарыңа болгаш хөгжүдүлгениң, тайбыңны камтааларың херээңге болгаш социализмге ду-залап турар, делегей амыдыралында

Югославиядан чаныпкан дугайың болгар солуннар эң көсүк чөдөрлө-гө улаг азелер-биле паралаң.

дөңгөндө алырга, Югославияга Н. С. Хрушевтин аян-чоругун совет болгаш югослав улустарың арасында, бүгү социализм чурттарың улустарың арасында акы-дүңма найырады улам ылай бижылгаарыңа болгаш хөгжүдүлгениң, тайбыңны камтааларың херээңге болгаш социализмге ду-залап турар, делегей амыдыралында

Югославиядан чаныпкан дугайың болгар солуннар эң көсүк чөдөрлө-гө улаг азелер-биле паралаң.

дөңгөндө алырга, Югославияга Н. С. Хрушевтин аян-чоругун совет болгаш югослав улустарың арасында, бүгү социализм чурттарың улустарың арасында акы-дүңма найырады улам ылай бижылгаарыңа болгаш хөгжүдүлгениң, тайбыңны камтааларың херээңге болгаш социализмге ду-залап турар, делегей амыдыралында